

วาทกรรมความเป็นไทยกับการควบคุมทางสังคม

Discourse of Thainess and Social Control

วรเทพ ว่องสรรพการ*

Woratep Wongsuppakarn

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการใช้อำนาจของวาทกรรมความเป็นไทย ที่ทำหน้าที่สร้างการรับรู้และนำไปสู่การควบคุมในสังคมไทย โดยมีคำถามหลัก ๒ ประการ ได้แก่ ๑) ขั้นตอนการก่อตัวของวาทกรรมความเป็นไทยที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีความขัดแย้งทางการเมืองของไทยในช่วงปี ๒๕๔๙-๒๕๕๙ มีลักษณะอย่างไร ๒) วาทกรรมความเป็นไทยมีผลต่อการรับรู้และการใช้อำนาจในสังคมไทยอย่างไร ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากวาทกรรมความเป็นไทยที่ปรากฏในช่วงเวลาของความขัดแย้งดังกล่าว แล้วใช้วิธีการแบบวงศ์ญาติ (Genealogy) และวิธีวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) มาศึกษาการก่อตัวของวาทกรรม

* อาจารย์ประจำภาควิชามานุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ที่ได้มอบโอกาสอันมีค่ายิ่งในการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในชุดโครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส เรื่อง “การสร้างการรับรู้ในสังคมไทย” (The Construction of Thai Mind) และเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ตลอดการทำงานวิจัยชิ้นนี้ รวมถึงเป็นแรงบันดาลใจในการทำงานทางวิชาการ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาและเรียนรู้ของผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง

(discursive formation) ตามทัศนะของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ผลการศึกษาทำให้ทราบว่า จากความเป็นไทยที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการใช้อำนาจทางสังคมของผู้มีอำนาจมาโดยตลอดนั้น ในช่วงเวลาที่ศึกษานี้ความเป็นไทยก็มีศูนย์กลางอยู่ที่ความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ โดยมีวาทกรรมทางสังคมการเมืองอื่นมาสนับสนุน นอกจากนั้นวาทกรรมความเป็นไทยก็เป็นกระบวนการสร้างการรับรู้และก่อให้เกิดการควบคุม (procedures of mastery) ทางสังคม การใช้อำนาจในรูปแบบนี้สามารถอธิบายตามแนวคิดเรื่องชีวิอำนาจ (biopower) ได้ว่า วาทกรรมความเป็นไทยได้สร้างเอกลักษณ์ให้แก่ร่างกายทางสังคม (social body) และใช้อำนาจในแบบชีวิการเมือง (biopolitic) ผ่านการสร้างความเป็นปกติ (normalization) หรือเป็นการปกครองโดยใช้ชีวิอำนาจควบคุมชีวิตของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครอง (governmentality)

คำสำคัญ : ความเป็นไทย วาทกรรมแบบลัทธิชนชาตินิยม การควบคุมทางสังคม

Abstract

This research aims to study the power of discourse of Thainess, which creates perception and leads to control in Thai society. The study addresses two main questions : 1) What are the steps in the formation of the discourse of Thainess that emerged amidst the Thai political conflicts during the years 2006–2016? 2) What are the impacts of the discourse (of Thainess) on people's perception and the exercising of power in Thai society? The data were collected from Thainess-related discourse rampant during the time of political conflicts and studied using the genealogical approach and discourse analysis to study discursive formation as conceived

by Michael Foucault. The study reveals that Thainess has always been created and used by those in power as a controlling tool. At the time this study was conducted, Thainess had at its center loyalty to the monarchy and was enriched by other harmonious political discourses. The study also found that the Thainess discourse is a procedure of creating perception evolving into social mastery. This is exercise of power can be explained in terms of the biopower of Thainess discourse that has created identity to a social body exercising biopolitical power through normalization, also known as governmentality in which biopower is used to exercise control over people's lives.

Keywords : Thainess, Racism Discourse, Social Control

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งในชุดโครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโสของ (ศาสตราจารย์ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร) เรื่อง “การสร้างการรับรู้ในสังคมไทย” (The Construction of Thai Mind) ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาความขัดแย้งในสังคมการเมืองไทยในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๙ โดยศึกษาผ่านการสร้างการรับรู้ทางสังคมในรูปแบบของการสร้างสามัญสำนึกร่วมของคนในสังคม เช่น สำนึกของความเป็นไทย เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญแบ่งเป็น ๓ ข้อคือ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนไทยส่วนใหญ่ในสังคมไทย ๒) เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นในเชิงการเมืองวัฒนธรรม (cultural politics) ของกระบวนการสร้างการรับรู้ที่เป็นผลจากการสร้างการรับรู้ในสังคมไทย และ ๓) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการสร้างการรับรู้ชุดอื่น ซึ่งเป็นแนวทางของข้อเสนอเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอันเป็นผลมาจากการรับรู้ที่ถูกสร้างขึ้น

ในงานวิจัยชุดนี้ ผู้วิจัยได้ทำวิจัยในหัวข้อเรื่อง “วาทกรรมความเป็นไทยกับการควบคุมทางสังคม” (Discourse of Thainess and Social Control) โดยเป็นงานวิจัยที่พยายามจะศึกษาเพื่อทำความเข้าใจถึงความหลากหลายของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (relationship of power) ที่แทรกซึม กำหนดเอกลักษณ์ (identity) และก่อกำเนิดร่างกายทางสังคม (social body) ขึ้น ผ่านวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทยและมีผลต่อการควบคุมทางสังคมในช่วงเวลาประมาณ ๑๐ ปีนี้

ความสำคัญของปัญหา

ประเด็นความขัดแย้งในสังคมการเมืองไทยในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๙ เป็นเรื่องที่ยากต่อการทำความเข้าใจประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ด้วยการใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์และตีความในแบบของนักธรรมชาติวิทยา (Naturalist) หรือการอธิบายประวัติศาสตร์แบบธรรมชาตินิยม (Naturalism) ที่มีความเชื่อในเรื่องการอธิบายปรากฏการณ์ในประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการแบบวิทยาศาสตร์หรือการตีความในแบบของนักรัฐศาสตร์ (politicist) ที่เป็นการสืบสาวถึงกระบวนการทางการเมือง (political process) โดยพยายามสร้างหรือนำเอาสมมติฐานความเป็นหลักการและกฎระเบียบทางการเมืองในรูปแบบที่ไม่เชื่อมโยงกับมิติทางประวัติศาสตร์มาใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การเกิดปัญหาไม่สามารถให้คำจำกัดความกับแนวทางอุดมการณ์กับกลุ่มความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างชัดเจนและเป็นเอกภาพได้ หรือดังที่ประเด็นความขัดแย้งในสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าวไม่สามารถสรุปลดทอนความซับซ้อนให้เป็นความขัดแย้งระหว่างฝ่ายประชาธิปไตยกับฝ่ายต่อต้านประชาธิปไตย อนุรักษ์นิยมกับเสรีนิยม ฝ่ายซ้ายกับฝ่ายขวา หรือการจำแนกด้วยด้วยนิยามแบบอื่น ๆ หากแต่การศึกษาค้นคว้าความขัดแย้งดังกล่าวในเชิงวัฒนธรรมหรือการศึกษาวัฒนธรรมการเมืองในสังคมไทย จะทำให้เกิดความเข้าใจความขัดแย้งต่าง ๆ เหล่านี้ได้ดีมากกว่า งานวิจัยนี้จึงมีเป้าหมายสำคัญเพื่อศึกษาการใช้อำนาจในรูปแบบของวาทกรรม คือการศึกษาวาทกรรมความเป็นไทยที่ทำหน้าที่สร้างการรับรู้ การควบคุมทางสังคม และนำไปสู่การเป็นฐานทางวัฒนธรรมของสังคมการเมืองไทย โดยจะพยายามตอบคำถามในท้ายสุดให้ได้ว่าการศึกษาลักษณะการใช้อำนาจในรูปแบบของการสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับความ

เป็นไทยนั้นได้ช่วยให้เข้าใจถึงสภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ศึกษานี้ได้อย่างไร

หลักการสำคัญและกรอบการวิเคราะห์

ความขัดแย้งทางสังคมการเมืองไทยในช่วงเวลาประมาณ ๑๐ ปีนี้ มีวาทกรรม (discourse) ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทยที่เป็นระเบียบกฎเกณฑ์ในการกำหนดสามัญสำนึกร่วมจำนวนหนึ่ง นำไปสู่การกำหนดกระบวนการ วิธีการและกลไกการสร้างการรับรู้ (subjectivity) เพื่อทำหน้าที่ใช้อำนาจผ่านการกำหนดความรู้และความจริงในสังคมไทย โดยวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทยนี้สามารถสืบสาวไปถึงวาทกรรมเกี่ยวกับความเป็นไทยที่ปรากฏก่อนหน้านี้ และเป็นวาทกรรมที่มีพัฒนาการเกิดขึ้นในช่วงเวลาของความขัดแย้งทางสังคมการเมืองไทยในช่วงเวลานี้โดยเฉพาะด้วย ผู้วิจัยได้เลือกเอาวิธีการศึกษาในแบบของ มิเชล ฟูกูต์ (Michael Foucault) เพื่อทำความเข้าใจความเป็นมาของวาทกรรมความเป็นไทยที่ปรากฏในช่วงเวลาที่ศึกษา โดยเห็นว่าการศึกษากการใช้อำนาจในรูปแบบของอำนาจเชิงบวก (positive power) หรือการศึกษาประเด็นความขัดแย้งด้วยมุมมองในแบบชีวการเมือง (biopolitics) จะทำให้เข้าใจถึงการใช้อำนาจ (exercising of power) ในรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงมากกว่า รวมถึงประเด็นเรื่องการควบคุมทางสังคมที่โดยทั่วไปเมื่อมีการกล่าวถึงอำนาจในสังคมไทยมักจะกล่าวถึง การใช้อำนาจเชิงกฎหมาย (juridical power) อาทิ อำนาจรัฐ หรืออำนาจขององค์กรสถาบันต่าง ๆ ในสังคม การให้ความสนใจกับการใช้อำนาจควบคุมทางสังคมผ่านการผลิตสร้างการรับรู้ผ่านวาทกรรม (discourse) ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทย เป็นการใช้อำนาจในอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะของการใช้อำนาจที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้อำนาจในรูปแบบแรก และสามารถทำให้เข้าใจหรือสามารถอธิบายการใช้อำนาจในสังคมไทยได้ดีกว่า

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ บทความ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาวาทกรรมจากการแสดงออกผ่านการสื่อสารต่าง ๆ ที่ปรากฏในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๙ จากตัวอย่างและกรณีศึกษาที่เป็นการแสดงออกเกี่ยวกับระเบียบกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความหมายกับความเป็นไทย และปรากฏอยู่ในสถานการณ์ความ

ขัดแย้งทางสังคมการเมืองในช่วงเวลาที่ศึกษา ซึ่งได้เลือกศึกษาจากกรณีตัวอย่างที่มีนัยยะสำคัญทางสังคมการเมืองไทยโดยมีประเด็นคำถามหลักดังนี้ คือ

๑) ขั้นตอนการก่อตัวของวาทกรรมความเป็นไทยที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีความขัดแย้งทางการเมืองของไทยในช่วงปี ๒๕๔๙-๒๕๕๙ มีลักษณะอย่างไร

๒) วาทกรรมความเป็นไทยมีผลต่อการรับรู้และการใช้อำนาจในสังคมไทยอย่างไร

ความเป็นไทยที่กล่าวถึงในงานวิจัยนี้เป็นความเป็นไทยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสังคมทางการเมือง จึงพิจารณาจากสิ่งที่ปรากฏอยู่ในกลุ่มการเคลื่อนไหวทางการเมืองหรือการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเป็นหลัก (ไม่ได้สนใจความเป็นไทยในเรื่องศิลปะ อาหาร ดนตรี วรรณกรรม สถาปัตยกรรม หรืออื่น ๆ) เป็นการศึกษาวาทกรรมทางการเมืองในรูปแบบ “วาทกรรมแบบลัทธิชนชาตินิยม” (racism discourse) โดยจะมุ่งเน้นไปที่การศึกษาการแสดงออกถึงความเป็นไทยของกลุ่มที่ถูกเรียกว่าเป็นฝ่ายอนุรักษ์นิยมตามที่ฟูโกต์เห็นว่าการศึกษาวาทกรรมแบบลัทธิชนชาตินิยมสามารถสังเกตจากการแสดงออกของกลุ่มนี้ และเป็นสิ่งที่สามารถพบได้ว่าปรากฏอยู่จริงและมีนัยยะสำคัญในช่วงเวลาของความขัดแย้งที่ศึกษา เพราะฉะนั้นผู้วิจัยจึงใช้กรอบแนวคิดของฟูโกต์มาคิดสรรวาทกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกของกลุ่มนี้มาเป็นการนึกศึกษาถึงวาทกรรมภาคปฏิบัติ (discursive practice) ของวาทกรรมความเป็นไทย โดยได้เลือกวาทกรรมใน ๓ เรื่อง คือ วาทกรรมเกี่ยวกับพระราชอำนาจ วาทกรรมเกี่ยวกับการรัฐประหารและการเมืองแบบไทย และวาทกรรมเรื่องคนดีในสังคมการเมืองไทย มาเป็นตัวแทนในการศึกษาถึงความเป็นไทยที่มีอยู่ในความขัดแย้งทางสังคมการเมืองในช่วงเวลาประมาณ ๑๐ ปีนี้ ในฐานะเป็นตัวแทนของความเป็นไทยซึ่งปรากฏอยู่จริง และสำคัญต่อการรับรู้ในการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมือง

สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกกรณีศึกษาเป็นวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระราชอำนาจของกษัตริย์ มาเป็นตัวแทนในการศึกษาถึงความเป็นไทยนั้นเนื่องจากได้ใช้สมมติฐานของฟูโกต์ที่เสนอว่า ในการศึกษาวาทกรรมแบบลัทธิชนชาตินิยม (discourse of racism) จะเป็นการใช้วาทกรรมในลักษณะที่มีศูนย์กลางอยู่ที่กษัตริย์เป็นสำคัญ ดังที่เขาได้วิเคราะห์เกี่ยวกับการศึกษาวาทกรรมแบบลัทธิชนชาตินิยมในยุโรปในช่วงศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ ก็เป็นการนำเสนอเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ที่มีแก่นโครงเรื่องหลักอยู่ที่บทบาทของกษัตริย์ ซึ่ง

เป็นการนำเสนอเรื่องราวความยิ่งใหญ่ขององค์อธิปัตย์ (sovereign) และการทำสงคราม หรือเป็นประวัติขององค์อธิปัตย์ (history of sovereignty) ก่อนจะเคลื่อนจากวาทกรรมแบบลัทธิชนชาตินิยมไปสู่วาทกรรมปฏิรูป (revolution discourse) ที่เป็นการต่อสู้ทางชนชั้นภายในสังคมในยุคต่อมา (Foucault 2003 : 73) จากการแสดงออกในช่วงเวลาความขัดแย้งที่ศึกษา การกล่าวถึงพระราชอำนาจของกษัตริย์ก็เป็นไปในลักษณะเดียวกัน คือการใช้เรื่องของพระราชอำนาจเพื่อยืนยันอำนาจและเอกลักษณ์ของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงเวลาของความขัดแย้ง เช่น การมีกลุ่มคนรักในหลวงเกิดขึ้นหลากหลาย มีการรัฐประหารโดยกลุ่มบุคคลที่มีชื่อว่า “คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (คปค.) หรือมีการเคลื่อนไหวของคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) และการแสดงออกในลักษณะอื่นอีกจำนวนมาก

ส่วนการเลือกวาทกรรมเกี่ยวกับการรัฐประหารและการเมืองแบบไทย และวาทกรรมเรื่องคนดีในสังคมการเมืองไทย มาเป็นกรณีศึกษาถึงวาทกรรมแบบลัทธิชนชาตินิยมหรือวาทกรรมความเป็นไทย เนื่องจากตามความเห็นของฟูโกต์ สิ่งที่เป็นพื้นฐานของทุก ๆ สังคม คือความหลากหลายของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (relationship of power) ที่แทรกซึม กำหนดเอกลักษณ์ (identity) และก่อกำเนิดร่างกายทางสังคม (social body) ขึ้น (Foucault 1980 : 93) งานวิจัยนี้จึงได้พิจารณาถึงการแสดงออกของความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกษัตริย์ ผ่านการแสดงออกของกลุ่มต่าง ๆ และกลุ่มที่เป็นตัวแทนของพระราชอำนาจในสังคมไทยได้ดีที่สุดกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มทหาร ซึ่งเป็นลักษณะโดยทั่วไปของรัฐแบบชนชาตินิยมแบบเก่าตามคำอธิบายของฟูโกต์ และการกล่าวถึงการเมืองแบบไทย ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรัฐประหาร โดยเฉพาะในช่วงเวลาประมาณ ๑๐ ปีนี้มีเกิดขึ้นถึง ๒ ครั้ง รวมถึงการศึกษาท่าทีของประชาชนคนไทยที่ปรากฏอยู่ในการเคลื่อนไหว โดยเฉพาะในกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่อ้างอิงอยู่กับอำนาจของกษัตริย์โดยเรียกว่าวาทกรรมการรัฐประหารและวาทกรรมคนดีด้วย

ในคำถามการวิจัยข้อแรก จะเป็นการศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมแบบลัทธิชนชาตินิยมหรือวาทกรรมความเป็นไทย ในงานวิจัยนี้จะเป็นการศึกษาโดยวิธีการในแบบที่ฟูโกต์เรียกว่าวิธีการแบบโบราณคดี (Archaeology, Foucault 1972) ที่ศึกษาการก่อรูปของวาทกรรม (discursive formations) โดยการพยายามเปิดเผยให้เห็นถึงองค์ประกอบต่าง ๆ

ที่ทำให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับความเป็นไทยขึ้น ผ่านปฏิบัติการของวาทกรรม (discursive practice) ที่ผลิตความรู้ขึ้นมาเกี่ยวกับความเป็นไทย และปรากฏอยู่ในสังคมไทยในช่วงเวลาที่มีความขัดแย้ง หรือเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นไทยในแบบ วงศาวทยา (Genealogy) คือวิธีการศึกษาโดยการสืบสาวถึงความเป็นมาของวาทกรรม ความเป็นไทย จากที่ปรากฏอยู่ในช่วงเวลาที่ศึกษาย้อนไปสู่สิ่งที่ป็นรากของการปรากฏ หรือเป็นการศึกษาถึงประวัติศาสตร์ของสิ่งที่ปรากฏ ผู้เขียนได้เริ่มต้นจากสิ่งที่เป็นการ แสดงออกของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ปรากฏต่อสาธารณะ แล้วตรวจสอบวิเคราะห์ถึง ร่องรอยความเป็นมาของสิ่งเหล่านั้น ร่วมกับการสังเคราะห์สิ่งที่เป็นการวิเคราะห์ตีความ ของนักวิชาการที่เคยกล่าวถึงเรื่องเดียวกันไว้ด้วย เพื่อนำมาพร้อมใช้ในการสอบสวนถึง ความเป็นมาของสิ่งที่ปรากฏในช่วงเวลาที่ศึกษา

ส่วนคำถามการวิจัยข้อที่สองคือ วาทกรรมความเป็นไทยมีผลต่อการรับรู้และการใช้อำนาจในสังคมไทยอย่างไร พูโกต์อธิบายว่าการผลิตวาทกรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทันที พร้อมกับการควบคุม (controlled) การคัดเลือก (selected) การจัดการ (organized) และการทำให้วาทกรรมนั้นเผยแพร่ไป (redistributed) เขากล่าวถึงวิธีการบังคับควบคุม (mastery) โดยใช้อำนาจในรูปแบบวาทกรรมไว้หลากหลายวิธี แต่ในงานวิจัยนี้จะให้ความสำคัญกับเครื่องมือการวิเคราะห์ที่พูโกต์นำเสนอไว้ในผลงานช่วงหลัง ที่เขาได้กล่าวถึงพัฒนาการทางเทคโนโลยีของอำนาจอีกรูปแบบหนึ่ง คือ เทคโนโลยีของการจัดระเบียบ (technology of regulation) ในรูปแบบของชีวอำนาจ (biopower) ซึ่งเห็นว่าเป็นเทคโนโลยีของอำนาจรูปแบบใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ ๑๙ โดยเป็นรูปแบบของการใช้อำนาจที่เข้ายึดกุมครอบคลุมการดำเนินชีวิตของสิ่งมีชีวิต (living being) หรือเป็นการใช้อำนาจโดยรัฐเข้าควบคุมประชาชนที่อยู่ภายในรัฐในลักษณะการควบคุมเชิงชีววิทยา (state control of the biological) ที่ไม่ใช่เพียงแค่ควบคุมร่างกายด้วยเทคโนโลยีของวินัย แต่เป็นการใช้อำนาจในรูปแบบของการสร้างการรับรู้ หรือการกำหนดความรู้ในรูปแบบวาทกรรม โดยจะมีผลต่อการควบคุมมนุษย์ในทุกลักษณะของชีวิต (Foucault 1980, 243) วิธีการวิเคราะห์รูปแบบของอำนาจเช่นนี้ ทำให้มีมุมมองต่อสังคมว่าเป็นเสมือนกับระบบของสิ่งมีชีวิต หรือเป็นร่างกายเดียวที่มีศีรษะจำนวนนับไม่ถ้วน (Foucault 1980 : 245) โดยเรื่องของประชาชนจะถือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองหรือความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจของสังคมนั้น ๆ ทั้งหมด สิ่งที่สร้างปัญหาให้กับสังคมการเมืองก็เปรียบได้กับ

เชื้อโรคที่คุกคามสุขภาพร่างกายทางการเมืองนี้ ซึ่งมุ่งมองในการวิเคราะห์การเมืองแบบกายวิภาคลักษณะนี้ฟูโกต์เรียกว่า ชีวการเมือง (biopolitics) ดังที่ใน “Birth of Biopolitics” เขาได้นำเอาแนวคิดเรื่องชีวิอำนาจไปใช้ในการอธิบายอำนาจทางการเมืองในระบบการเมืองตามแนวคิดแบบเสรีนิยมใหม่ (Neo-Liberalism) และเรียกรูปแบบการปกครองในลักษณะนี้โดยใช้คำว่า Governmentality หรือเป็นการปกครองโดยใช้อำนาจในการควบคุมชีวิตซึ่งเป็นวิธีการผลิตสร้างประชาชนเพื่อให้เติมเต็มความต้องการของรัฐผ่านการสร้างการรับรู้เชิงวาทกรรม

จากวาทกรรมพระราชอำนาจถึงวาทกรรมการเมืองเรื่องคนดี

ในบทความเรื่อง “การสร้าง “ความเป็นไทย” กระแสหลัก และ “ความจริง” ที่ “ความเป็นไทย” สร้าง” ของ สายชล สัตยานุรักษ์ ได้นำเสนอวิวัฒนาการของการนิยามความหมายของความเป็นไทยกระแสหลักของปัญญาชนคนสำคัญในสังคมไทย โดยวิเคราะห์หีบห่อทาทของปัญญาชนในการนิยามความเป็นไทยว่า “มุ่งตอบสนองต่อปัญหาทางการเมืองที่ชนชั้นนำในแต่ละสมัยต้องเผชิญ พร้อมกับมุ่งทำให้ “ความเป็นไทย” ช่วยในการจรรโลงโครงสร้างสังคมและการเมืองที่ชนชั้นนำต้องการ” (สายชล สัตยานุรักษ์ ๒๕๔๘ : ๔๒) ผู้วิจัยเห็นว่าในช่วงเวลา ๑๐ ปีที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งทางความคิด ความเชื่อในสังคมไทย ประกอบด้วยวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทยจำนวนมากที่มีลักษณะแบบเดียวกัน คือการนิยามความเป็นไทยนั้นเป็นไปเพื่อสนับสนุนอำนาจของชนชั้นนำในสังคมไทยผ่านการสื่อสารเกี่ยวกับเอกลักษณ์ (identity) ของคนไทย สังคม และสถาบันต่าง ๆ ในสังคม เช่น สถาบันกษัตริย์ ศาสนา กองทัพ นักการเมือง และประชาชน ประกอบขึ้นเป็นวาทกรรมแบบลัทธิชนชาตินิยม ทำหน้าที่กำหนดการรับรู้ที่มีลักษณะเฉพาะแบบหนึ่งให้เป็นกระแสหลักในสังคมไทย และแยกเอาผู้ที่มีความแตกต่างออกไปเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ไทย ไม่มีความรู้หรือไม่เข้าใจความจริงเกี่ยวกับความเป็นไทย หรือกระทั่งกล่าวหาว่าเป็นคนไม่รักชาติหรือขายชาติในที่สุด โดยวาทกรรมเกี่ยวกับความเป็นไทยชุดนี้อาจไม่ได้มีความสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ ไม่ได้มีต้นกำเนิดจากแหล่งใดแหล่งหนึ่ง และไม่ได้มีลักษณะต่อเนื่องหรือคงที่แน่นอน หากแต่ก่อตัวขึ้นจากการแสดงออกอย่างหลากหลาย มีที่มาข้ามยุคข้ามสมัยโดยผู้คนและสถานการณ์จำนวนมาก รวมถึง

การมีวาทกรรมส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทยที่มีลักษณะเฉพาะตัวผันแปร (transformation) จากสิ่งที่ปรากฏขึ้นมา และมีพัฒนาการจากเรื่องเดียวกันในยุคก่อนหน้านี้ อย่างมีนัยยะสำคัญ วาทกรรมเหล่านี้ได้ทำหน้าที่ในการสื่อสารและสร้างการรับรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไทยในฐานะการเป็นความรู้และความจริง ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจคุณค่าต่าง ๆ และทำหน้าที่สำคัญในทางสังคมการเมืองด้วย

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงวาทกรรมส่วนหนึ่งจากช่วงเวลาการศึกษา ซึ่งเป็นวาทกรรมเกี่ยวกับความเป็นไทยกระแสหลักที่มีนัยยะสำคัญต่อการตอบคำถามว่า ความเป็นไทยในเวลาที่ศึกษานี้มีลักษณะที่สำคัญอย่างไร มีกระบวนการของการก่อตัวและการปรากฏขึ้นอย่างไร โดยเฉพาะการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับความเป็นไทยกระแสหลักเหล่านี้มีผลนำไปสู่การใช้อำนาจในช่วงเวลาที่ศึกษาอย่างไร

วาทกรรมพระราชอำนาจ

มิเชล ฟูโกต์ กล่าวว่าความเป็นชาตินิยมจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สังคมมีความแตกแยก (Foucault 1980 : 43-44) ดังที่จุดเริ่มต้นของความขัดแย้งทางสังคมการเมืองไทยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๔๙ มีการกล่าวถึงความเป็นชาติหรือความเป็นไทยเพื่อใช้ในการต่อสู้เรียกร้องทางสังคมการเมืองอย่างเข้มข้นเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยศูนย์กลางความขัดแย้งอยู่ที่การเข้าทำหน้าที่นายกรัฐมนตรีของ พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร (ยศเดิมในขณะเข้าดำรงตำแหน่งก่อนที่จะมีการถอดยศใน ปี พ.ศ. ๒๕๖๐) ที่เป็นการโจมตีถึงวิธีการบริหารงานและการดำเนินนโยบายของรัฐบาล จนกระทั่งเกิดกลุ่มบุคคลที่ออกมาวิพากษ์วิจารณ์การทำงานอย่างต่อเนื่อง อาทิ กลุ่มนักวิชาการที่ถูกเรียกว่ากลุ่มรู้ทันทักษิณ กลุ่มพรรคฝ่ายค้านที่นำโดยพรรคประชาธิปัตย์ กลุ่มเอ็นจีโอ กลุ่มแรงงานรัฐวิสาหกิจ เกิดเป็นกลุ่มชุมนุมประท้วงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ แต่กลุ่มที่สามารถสร้างอำนาจในการต่อต้านรัฐบาลของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้อย่างแท้จริงคือกลุ่มของ นายสนธิ ลิ้มทองกุล หรือกลุ่มของสำนักพิมพ์ผู้จัดการและเอสทีวี ที่เริ่มต้นก่อตัวขึ้นในช่วงปลายปี พ.ศ. ๒๕๔๘ และต่อมาในภายหลังได้เข้าร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ เป็นกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย วาทกรรมที่กำหนดสร้างความเป็นไทยในช่วงเวลาที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวในช่วงเริ่มแรกของนายสนธิ คือวาทกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพระราชอำนาจที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง “ลูกแกะหลงทาง” บทความสั้น

ที่ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน เพียงแต่เป็นข้อความที่ปรากฏอยู่ในการแสดงความคิดเห็นใน เว็บไซต์ข่าวผู้จัดการออนไลน์ โดยนายสนธิได้นำไปอ่านบนเวทีเสวนาเรื่อง “พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์”^๑ และในรายการเมืองไทยรายสัปดาห์” บทความดังกล่าว ได้ทำหน้าที่ในการกำหนดสร้างระเบียบและกฎเกณฑ์ในการรับรู้ให้กับปัจเจกบุคคลได้อย่างทรงพลัง และมีผลในเชิงปฏิบัติการของการเคลื่อนไหวในกลุ่มคนไม่เอาทักซิโตนในช่วงแรก ๆ ในบทความดังกล่าวมีเนื้อหาสำคัญบางส่วนดังนี้

“พอมักบอกกับลูกเสมอ ๆ ว่าเราต้องก้าวไปพร้อม ๆ กัน ถ้าลูกคนโตสบายอยู่คนเดียว ในขณะที่ลูก ๆ อีก ๖๐ กว่าล้านคนต้องลำบาก ต้องโดนเอาเปรียบ

โดยการเปลี่ยนแปลงพี่น้องให้เป็นทาส มอมเมาพี่น้องด้วยเงินทอง ไตรศัพน้อมถือ การพนัน ไม่ถือเป็นการพัฒนา

พอบอกว่าให้ลูก ๆ เลือกตัวแทนมาทำงาน มาบริหารครอบครัว โดยมีเป้าหมายเพื่อความสุขสูงสุดของลูก ๆ ทุกคน

ไม่ใช่เพื่อกำไรสูงสุดของครอบครัว แต่เพื่อความสุขสูงสุดของครอบครัว ภายใต้อะไรที่มีอยู่มากมาย ทั้งภายในบ้าน และรอบ ๆ บ้าน

แต่มีลูกที่ดีอีกรัน หยิ่งผยองอวดดี ที่บังเอิญสวมหน้ากากและคุณธรรม คิดวัดรอยเท้าพ่อ

ใช้พี่น้องคนอื่น ๆ ที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือบางคนก็รู้และสมยอม เพราะพี่ชายคนโตมีท่าไม้ตายคือ เงินพาดหัว”

(เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์ ๒๕๔๘)

บทความเรื่องลูกแกะหลงทางได้กล่าวถึงพระราชอำนาจโดยสร้างการรับรู้ถึงพื้นที่

^๑ งานเสวนาชื่อ เวทีสนทนาสาธารณะ เรื่อง “พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์” วันที่ ๖ ก.ย. พ.ศ. ๒๕๔๘ จัดที่ ห้องจิต เศรษฐบุตร (LT.1) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ท่าพระจันทร์) มีผู้เข้าร่วมสนทนา คือ นายสนธิ ลิ้มทองกุล นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และมีผู้ดำเนินการสนทนา นายแก้วสรร อติโพธิ ส.ว.กรุงเทพมหานคร และนายประมวล รุจนเสรี

^๒ ออกอากาศวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๘ ช่องโมเดิร์นไนน์ทีวีมีนายสนธิ ลิ้มทองกุลเป็นวิทยากรหลักของรายการ และมีนางสาวสโรชา พรอุดมศักดิ์เป็นผู้ดำเนินรายการ

ของสังคมไทยว่าเป็นเสมือนกับครอบครัวที่มีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ เป็นพ่อของประชาชน ๖๐ กว่าล้านคน รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หรือเน้นไปที่ตัว พ.ต.ท.ทักษิณ ว่าเป็นลูกที่ดื้อรั้นหรือเป็นคนโต จากที่ได้สร้างการรับรู้ถึงความสัมพันธ์ทางสังคมการเมืองในรูปแบบเดียวกับความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวนี้ ความผิดของ พ.ต.ท.ทักษิณ จึงไม่ใช่เป็นเพียงแค่ความผิดทางกฎหมาย แต่กลายเป็นการเปรียบเทียบความผิดกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เช่น การเป็นความผิดของ “ลูกที่ดื้อรั้น หยิ่งผยองอวดดี ที่บังเอิญสวมหน้ากาก และคุณธรรม คิดวัตรรอยเท้าพ่อโดยการเปลี่ยนแปลงพี่น้องให้เป็นทาส มอมเมาพี่น้องด้วยเงินทอง” (เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์ ๒๕๔๘) มีการใช้ข้อความรณรงค์ในการต่อสู้ เช่น “เราจะสู้เพื่อในหลวง” การใช้สื่อเหลืองที่เป็นสีประจำวันพระราชสมภพของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ เป็นสัญลักษณ์ในการเคลื่อนไหว มีการกล่าวถึงพฤติกรรมการทำร้ายพระราชอำนาจของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ บนเวทีการประท้วงบ่อยครั้ง และเป็นการต่อสู้ทางการเมืองในนามของการ “กู้ชาติ” โดยความหมายส่วนหนึ่งของความเป็นชาติหรือความเป็นไทยที่ปรากฏในช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นความเป็นไทยในความหมายของการมีความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ในรูปแบบที่กล่าวถึง

การกล่าวถึงพระราชอำนาจในช่วงเวลาที่ศึกษานี้มีลักษณะแตกต่างจากช่วงเวลาก่อนหน้าเป็นอย่างมาก เพราะโดยปกติแล้วจะไม่มีกรกล่าวถึง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ในลักษณะการกล่าวถึงความสูงส่งศักดิ์สิทธิ์ในขณะเดียวกันก็มีความใกล้ชิดเป็นเสมือนกับพ่ออย่างเข้มข้นเหมือนช่วงเวลานี้ และเป็นการกล่าวถึงพระราชอำนาจทางสังคมการเมืองอย่างกว้างขวางในรูปแบบที่ไม่ปรากฏมาก่อน แตกต่างจากยุคก่อนหน้าในประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่เคยมีความพยายามในการกีดกันพระราชอำนาจของสถาบันกษัตริย์ออกจากการเมืองภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยฝ่ายอำนาจใหม่ในขณะนั้นคือกลุ่มของคณะราษฎร แตกต่างจากในช่วงหลังปี พ.ศ. ๒๔๙๐ ภายหลังการเสด็จนิวัติประเทศไทยอย่างถาวรของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ที่สถานะของสถาบันกษัตริย์ค่อย ๆ ถูกจัดวางใหม่ในฐานะของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่เหนือการเมือง ตามความเห็นของ สายชล สัตยานุรักษ์ เห็นว่าแนวคิดเช่นนี้ปรากฏอยู่ในการแสดงออกของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการทำให้ “ความเป็นไทย” ที่เป็นรากฐานทางอุดมการณ์ของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กลับ

มาครอบงำวิถีคิดของคนไทยอย่างลึกซึ้ง และกว้างขวางนับตั้งแต่กลางทศวรรษ ๒๔๙๐ เป็นต้นมา” (สายชล สัตยานุรักษ์ ๒๕๔๘ : ๔๙) ในทัศนะของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ด้วยความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันกษัตริย์จึงทำให้กษัตริย์อยู่เหนือจากบริบทการวิเคราะห์ถึงความขัดแย้งทางสังคมการเมือง และดำรงสถานะเป็นผู้นำทางศีลธรรมในสังคมไทย หรือเป็นธรรมราชาทำหน้าที่คอยตรวจสอบกำกับการทำงานของรัฐบาลไม่ให้ใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ถูกต้อง และเปรียบได้กับการทำหน้าที่พ่อที่ใกล้ชิดกับลูกที่เป็นประชาชนเหมือนกับกษัตริย์ในสมัยสุโขทัย

ในอีกความเห็นหนึ่งเกี่ยวกับที่มาของวาทกรรมพระราชอำนาจที่ปรากฏอยู่ในช่วงเวลาที่ศึกษา ธงชัย วินิจจะกุล เห็นว่ามาจากการบรรยายเรื่อง “สถาบันพระมหากษัตริย์สยาม” โดย พระองค์เจ้าธานีนิวัติ โธมัสสมณตรีในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช และในขณะนั้น (พ.ศ. ๒๔๘๘) มีตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาอาวุโสแห่งราชสำนัก ซึ่งเป็นการบรรยายต่อ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และสมาชิกของพระราชวงศ์ทรงรับฟังรวมถึง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ด้วย ในการบรรยายดังกล่าว ได้เสนอแบบจำลองของการปกครองสมัยสุโขทัย การมีสถานะเป็นสมมุติราชาของกษัตริย์ และการดำเนินตามหลักทศพิธราชธรรมของกษัตริย์ โดยเน้นบทบาทของกษัตริย์ว่าเป็นศูนย์รวมของชาติในการทำหน้าที่ปกป้องประชาชนและศาสนาพุทธ และเห็นว่าการปกครองโดยรัฐธรรมนูญเข้าไม่ได้กับประเพณีไทย (Nivat 1947) โดยธงชัยเห็นว่า “*The Old Siamese conception of the Monarchy*” เป็นงานนิพนธ์ที่มีบทบาทอย่างสูงเพราะมีบทบาทในการประมวลความคิดรวบยอดของลัทธินิยมกษัตริย์ขึ้นเป็นทฤษฎีว่าด้วยพระมหากษัตริย์ในระบบการเมืองภายหลังปี พ.ศ. ๒๔๗๕ และเป็นฐานทางปัญญาให้กับวาทกรรมพระราชอำนาจ จนกระทั่งทำให้สถาบันกษัตริย์มีบทบาทสูงส่งอย่างไม่เคยมีมาก่อน สถานะของสถาบันกษัตริย์ในช่วงเวลานี้จึงเป็น “ความหมายของสถานะเหนือการเมือง เปลี่ยนจากการถูกกีดกันออกไปให้เลยพ้นการเมืองกลายเป็นความสูงส่งเหนือกว่าการเมืองข้อลบลบกันไป” และ “กลายเป็นวาทกรรมที่จัดวางพระราชอำนาจและอำนาจของนักการเมืองเป็น ๒ ขั้วตรงข้ามกัน ฝ่ายแรกวิเศษสูงสุด ฝ่ายหลังชั่วสุดขีด” (ธงชัย วินิจจะกุล ๒๕๔๙) ความเข้าใจต่อการรับรู้เกี่ยวกับสถานะของกษัตริย์ในช่วงปี ๒๕๔๘ จึงมีความสอดคล้องตามลักษณะดังกล่าวนี้

ตามการอธิบายของฟูโกต์ วาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระราชอำนาจในปัจจุบันเป็น

ตัวอย่างที่ชัดเจนว่าไม่ได้มีจุดกำเนิดมาจากคน ๆ เดียว หรือในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หากแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการปะทะประสานกันของวาทกรรมจำนวนมากกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นของสังคมในช่วงเวลาต่าง ๆ ด้วย อาทิ พฤติกรรมความขี้ฉ้อและแสวงหาประโยชน์ให้กับตัวเองและพวกพ้องของนักการเมืองเอง จนกระทั่งทำให้เกิดเป็นวาทกรรมพระราชอำนาจดังที่ปรากฏในช่วงเวลาของความขัดแย้งระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๙ นี้ ดังที่ส่งผลให้มีการกล่าวถึงการนำมาตรา ๗ ในรัฐธรรมนูญมาใช้เพื่อคลี่คลายสถานการณ์^๖ หรือการขอพระราชทานนายกรัฐมนตรีคนกลาง ซึ่งเป็นการกระทำที่มีจินตนาการในแบบเดียวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา พ.ศ. ๒๕๑๙ ที่มีการพระราชทานนายกรัฐมนตรีโดย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ คือเหตุการณ์ในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่เป็นการชุมนุมขับไล่รัฐบาลของ พลเอกสุจินดา คราประยูร ที่หลังจากทรงมีพระราชดำรัสแล้วนำไปสู่การคลี่คลายสถานการณ์ความขัดแย้ง ซึ่งภายหลังการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรฯ ก็ได้นำไปสู่การแสดงบทบาทของกษัตริย์ในช่วงเวลาดังกล่าว เช่น การมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับกระบวนการตุลาการภิวัฒน์^๗ เป็นต้น จึงสามารถกล่าวได้ว่าวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระราชอำนาจของกษัตริย์ในสังคมไทยในลักษณะที่กล่าวถึง เป็นการสร้างการรับรู้ที่มีอิทธิพลนำไปสู่การกระทำของฝ่ายต่าง ๆ ในสังคมไทยในช่วงเวลาที่ศึกษานี้อย่างมีนัยยะสำคัญ

วาทกรรมการรัฐประหารกับการเมืองแบบไทย

เงื่อนไขความขัดแย้งที่เพิ่มขึ้นจากการประท้วงขับไล่รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง และทำให้ความขัดแย้งขยายวงสร้างแนวร่วมให้กับกลุ่มสนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณ คือกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการทำรัฐประหารที่มีจุดเริ่มต้นจากการรัฐประหารในวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๙ โดย พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน และเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งในวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ โดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่

^๖ มาตรา ๗ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐ มีเนื้อความว่า ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

^๗ พระราชดำรัสมีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการที่ทรงขอให้ฝ่ายตุลาการเข้ามาคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงเวลานั้น

เป็นการยึดอำนาจจากรัฐบาลของ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในช่วงเวลาที่ศึกษามิ
วาทกรรมเกี่ยวกับความเป็นไทยชุดหนึ่งที่ทำหน้าที่รองรับการรัฐประหารให้สามารถเป็น
ที่ยอมรับได้ในสังคมไทย โดยสร้างการรับรู้ว่าการรัฐประหารเป็นส่วนหนึ่งของ
การปกครองแบบไทยหรือประชาธิปไตยแบบไทย เช่นการสนับสนุนว่าเป็นความจำเป็น
สำหรับสถานการณ์ความขัดแย้งในสังคมไทย หรือเป็นทางเลือกที่เลวร้ายน้อยกว่าการ
ปล่อยให้รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งแต่เลวร้ายบริหารประเทศต่อไป โดยมีข้อสังเกตว่า
ข้ออ้างเกี่ยวกับการละเมิดสถาบันกษัตริย์เป็นข้ออ้างที่ใช้ในการรัฐประหารทั้งสองครั้ง

จากประกาศแถลงการณ์แรกของคณะ คปค. (คณะปฏิรูปการปกครอง ใน
ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข) ได้กล่าวถึงเหตุผลในการเข้า
ยึดอำนาจในประกาศฉบับที่ ๑ ดังนี้

“ด้วยเป็นที่ปรากฏโดยแน่ชัดว่า การบริหารราชการแผ่นดินโดย
รัฐบาลรักษาการปัจจุบัน ได้ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง แบ่งฝ่าย สลาย
ความรู้สึกสามัคคีของคนในชาติ อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ในประวัติศาสตร์
ชาติไทย ต่างฝ่ายต่างมุ่งหวังเอาชนะด้วยวิธีการหลากหลายรูปแบบ และมี
แนวโน้มนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยประชาชนส่วนใหญ่
เคลือบแคลงสงสัยการบริหารราชการแผ่นดิน อันส่อไปในทางทุจริตประพฤติ
มิชอบอย่างกว้างขวาง หน่วยงาน องค์กระอิสระ ถูกครอบงำทางการเมือง
ไม่สามารถสนองตอบเจตนารมณ์ตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักร ทำให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเกิดปัญหาและอุปสรรค
หลายประการ ตลอดจนหมิ่นเหม่ต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์
พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นที่เคารพเทิดทูนของปวงชนชาวไทยอยู่บ่อยครั้ง
แม้หลายภาคส่วนสังคม จะได้พยายามประนีประนอมคลี่คลายสถานการณ์
มาโดยต่อเนื่องแล้ว แต่ยังไม่สามารถที่จะทำให้สถานการณ์ความขัดแย้ง
ยุติลงได้

ดังนั้น คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระ
มหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ซึ่งประกอบด้วยผู้บัญชาการเหล่าทัพ
และผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงมีความจำเป็นต้องยึดอำนาจ
การปกครองแผ่นดิน ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป โดยคณะปฏิรูปการปกครองใน

ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ขอยืนยันว่า ไม่มีเจตนาที่จะเข้ามาเป็นผู้บริหารราชการแผ่นดินเสียเอง แต่จะได้คืนอำนาจการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขกลับคืนสู่ปวงชนชาวไทยโดยเร็วที่สุด ทั้งนี้เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งความสงบสุข และความมั่นคงของชาติ รวมทั้งเกิดทุนไว้ ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพของปวงชนชาวไทยทุกคน”

(เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์ ๒๕๔๙)

เกษียร เตชะพีระ ได้กล่าวถึงสาเหตุในการทำรัฐประหารที่สำเร็จ ๑๒ ครั้ง ภายหลังการปฏิวัติปี พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยคณะราษฎร ว่ามีการรัฐประหารจำนวนอย่างน้อย ๖ ครั้งที่เกิดขึ้นเพื่อกอบกู้หรือส่งเสริมสิ่งที่รู้จักกันในภายหลังว่า “ระบอบประชาธิปไตยแบบไทย ๆ” (เกษียร เตชะพีระ ๒๕๕๐ : ๓) การรับรู้ที่มีต่อการทำรัฐประหารจึงเป็นไปเพื่อปกป้องความดีงามของสังคมไทยเอาไว้ และไม่ใช้สิ่งที่ขัดแย้งกับการรับรู้ของสังคมการเมืองไทย ในทางกลับกัน การรัฐประหารสามารถเป็นไปเพื่อสนับสนุนประชาธิปไตยในสังคมไทยได้ด้วย เพราะเห็นว่อย่างไรก็ตามทหารก็ยังดีกว่านักการเมืองที่คอร์รัปชัน และทหารก็ไม่ได้มีความต้องการในการแสวงหาอำนาจเพื่อมาเป็นของตน หากแต่ทหารอยู่ในภาวะจำเป็นที่ต้องออกมาทำหน้าที่ปกป้องสิ่งดีงามในสังคมไทยเอาไว้ รวมถึงการเป็นตัวแทนความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์อย่างสูงสุดในสังคมไทย หรือเป็นการทำรัฐประหารเพื่อปกป้องความเป็นไทยเอาไว้ โดยนับได้ตั้งแต่การปฏิวัติปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ในยุคสมัยของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ฝ่ายทหารได้เชื่อมโยงการใช้อำนาจของตนเองกับสถาบันกษัตริย์ได้สำเร็จ ตามที่ เกษียร เตชะพีระ เรียกว่า “เป็นการรื้อฟื้นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์กลับคืนมาในรูปแบบเผด็จการทหารอาณานิคมอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นอัคราธิปไตย” (เกษียร เตชะพีระ ๒๕๕๐ : ๕) แตกต่างจากการปฏิวัติในยุคก่อนหน้านี้ (การทำรัฐประหารระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๐๐) ที่เป็นการปฏิวัติเพื่อการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองให้มีความลงตัวมากขึ้นระหว่างฝ่ายเจ้ากับคณะราษฎร หรือกล่าวได้ว่าการปฏิวัติตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นต้นมา นอกจากปัญหาเฉพาะของแต่ละรัฐบาล เช่น การสร้างความแตกแยก การทุจริตคอร์รัปชันแล้ว ฝ่ายทหารได้ใช้ข้ออ้างเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์เป็นหลักประกัน

เพื่อสร้างความชอบธรรมในการทำรัฐประหารเรื่อยมา และข้ออ้างเหตุผลดังกล่าวเป็นเสมือนเกราะคุ้มกันภัยจากการทำรัฐประหารในสังคมไทยได้เป็นอย่างดีด้วย

ในระบบการปกครองแบบไทยได้มีการทำให้ระบียบขั้นตอนของการก่อการรัฐประหาร การยกเลิกรัฐธรรมนูญ การเข้าเฝ้ากษัตริย์ และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราวหรือแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ในการบริหารประเทศชั่วคราว ก่อรูปเป็นจารีตประเพณีของการรัฐประหารในสังคมไทยเรื่อยมา ดังที่กระบวนการการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยได้สร้างความเป็นปกติ (normalisation) ให้กับการทำการรัฐประหาร และกลายเป็นการสร้างบรรทัดฐานให้กับการกระทำซึ่งเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งในการควบคุมเชิงสังคมตามทัศนะของฟูโกต์ นิธิณี ทองแท้ อธิบายถึงการทำการรัฐประหารที่มีฐานะเป็นประเพณีทางการเมืองการปกครองในสังคมไทย ดังนี้

“จะเห็นได้ว่าแม้การกระทำการรัฐประหารในเบื้องต้นจะเป็นเรื่องที่เป็นไปตามกฎหมาย แต่เมื่อผ่านกระบวนการต่าง ๆ ผ่านการพัฒนารูปแบบวิธีการจนปรากฏเป็นรูปแบบเดียวกันเมื่อเกิดการรัฐประหารขึ้น และมีการเข้าเฝ้าฯ พระมหากษัตริย์เพื่อให้ทรงลงพระปรมาภิไธย เนื่องจากพระองค์ทรงเป็นประมุขของประเทศนั้น ก็ทำให้ประชาชนให้การยอมรับการรัฐประหารจนกระทั่งเมื่อมีการทำซ้ำหรือทำรูปแบบเดียวกันต่อ ๆ มาและได้รับการยอมรับ รูปแบบดังกล่าวก็กลายเป็นประเพณีทางรัฐธรรมนูญไปในที่สุด โดยไม่ต้องมีการบัญญัติไว้แต่อย่างใด”

(นิธิณี ทองแท้ ๒๕๕๕ : ๗๓)

สายชล สัตยานุรักษ์ กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า ค่านิยมเกี่ยวกับทหาร นักการเมือง และการเมืองไทยในการรับรู้แบบนี้ ได้รับอิทธิพลโดยตรงจาก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ที่มองว่าการเมืองเป็นสิ่งชั่วร้ายเป็นเรื่องราวของการแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์ ซึ่งก่อให้เกิดผลร้ายต่าง ๆ ตามมา นักการเมืองจะคำนึงถึงแต่คะแนนเสียงและการเลือกตั้งจนกระทั่งไม่สามารถทำสิ่งที่ถูกต้อง (สายชล สัตยานุรักษ์ ๒๕๔๔ : ๕๘) ความเข้าใจเช่นนี้ได้ปรากฏอยู่ในช่วงเวลาการศึกษา ดังที่มีคำเรียกนักการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ว่า “นักเลือกตั้ง” เพื่อถูกเหยียดหยามว่านักการเมืองให้ความสนใจแต่ผลการเลือกตั้ง มีความสามารถในการหาเสียงเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้งแต่ไม่มีความสามารถอย่างแท้จริงในการทำงานเพื่อ

ประโยชน์ของส่วนรวม การปราศจากการเมืองจึงเป็นสิ่งที่ดี ซึ่งรูปแบบความเข้าใจการเมืองแบบนี้นำไปสู่ลักษณะของ “ผู้นำแบบไทย” ที่เน้นไปที่การเป็นคนดีและการเมืองสำหรับประชาชนคือการช่วยกันหาคนดีมาปกครองบ้านเมือง มากกว่าการกล่าวถึงระบอบการปกครองที่ยอมรับในสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคในการดำรงชีวิต การจัดสรรทรัพยากร และการเข้าร่วมควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐบาล รวมถึงทำให้ยอมรับผู้นำที่สามารถใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อความมั่นคงสงบเรียบร้อย และเชื่อในความสำคัญสูงสุดของสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนั้นหากได้ผู้นำที่เป็นคนดีก็จะทำให้ระบอบการปกครองแบบเผด็จการกลายเป็นระบอบที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการแก้ปัญหาและการพัฒนาประเทศ การรับรู้เกี่ยวกับการรัฐประหารจึงมีสถานะเท่ากับการทำให้สังคมไทยกลับมาดีเหมือนเดิม คือการปราศจากการคอร์รัปชัน ปราศจากความแตกแยก กำจัดนักการเมืองที่เลวร้ายออกไป และดำรงรักษาไว้ซึ่งความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือเป็นการทำรัฐประหารในรูปแบบเดียวกับการเพื่อคืนความสุขให้แก่ประชาชน

การชุมนุมของ กปปส.* และการเมืองเรื่องคนดี

ในการชุมนุมประท้วงของกลุ่ม กปปส. ที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๗ การใช้คำว่า “คนดี” ได้กลายเป็นคำสำคัญอีกคำหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ในการสร้างเอกลักษณ์ (identity) ของผู้เข้าร่วมการชุมนุม ในช่วงแรกของการใช้คำว่าคนดีในกลุ่ม กปปส. เริ่มต้นจากการปราศรัยของ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ เพื่อแยกระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงกฎหมายนิรโทษกรรมของรัฐบาล น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร กับกลุ่มผู้ชุมนุมแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือกลุ่มคนเสื้อแดง ที่เรียกพวกของตัวเองว่า “ไพร่” โดยจะไม่มีการใช้ความรุนแรง ไม่มีกองกำลังติดอาวุธรวมอยู่ในกลุ่มผู้ชุมนุม หรือก่อจลาจลเผาบ้านเผาเมืองเหมือนกับที่กลุ่มคนเสื้อแดงทำในเหตุการณ์การประท้วงปี พ.ศ. ๒๕๕๒ และ พ.ศ. ๒๕๕๓ แต่ภายหลังวาทกรรมคนดีได้พัฒนาไปไกลกว่าความหมายที่นายสุเทพใช้ เมื่อคำ ๆ นี้ได้ประสานกับความเชื่อเกี่ยวกับค่านิยมอื่น ๆ ของความเป็นไทย อาทิเช่น ศีลธรรมในพุทธศาสนา ความจงรักภักดี

* ย่อจากชื่อเต็ม คือ คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ต่อสถาบันกษัตริย์ และการรับรู้เกี่ยวกับการปกครองแบบไทยหรือประชาชนธิปไตยแบบไทย ๆ คำว่า “คนดี” จึงสร้างการรับรู้ถึงการมีอำนาจเหนือกว่าสิ่งอื่น ในการเข้าควบคุมกำหนด ตัดสินคุณค่า ดังที่ปรากฏเป็นการกระทำที่ชัดเจนหรือเป็นวาทกรรมภาคปฏิบัติ (discursive practice) เช่น การเป่านกหวีดใส่รัฐบาลและบุคคลที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง การปิดหน่วยเลือกตั้ง การบังคับผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งไม่ให้ไปลงคะแนนเสียง การปิดล้อมสถานที่ราชการและสั่งให้ข้าราชการกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ หยุดงานและออกจากที่ทำงาน การปิดถนนสำคัญในเขตกรุงเทพฯ และเหตุการณ์การประกาศปิดกรุงเทพฯ (Shutdown Bangkok 2013–2014) เพื่อประท้วงขับไล่รัฐบาล เป็นต้น

ผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่างเหตุการณ์ที่สะท้อนได้ถึงการรับรู้ทางสังคมการเมืองไทยที่สอดคล้องกับการรับรู้จากวาทกรรมคนดีมา ๓ กรณีเพื่อนำมาใช้เป็นกรณีศึกษา ซึ่งทั้งหมดมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่เข้าร่วมการชุมนุมกับ กปปส. ทั้งในฐานะแกนนำ ผู้เข้าร่วมโดยทั่วไปและการตรวจความปลอดภัย ดังนี้

กรณีที่ ๑ การเป่านกหวีดใส่คุณหญิงพจมาน ณ ป้อมเพชร์ เป็นกรณีตัวอย่างการแสดงออกของวาทกรรมคนดีที่นำไปสู่การใช้อำนาจกับฝ่ายตรงข้าม ในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗ บนเวทีของฝ่าย กปปส. นางทยา ทิพย์วรรณ และนายณัฐพล ทิพย์วรรณ ให้สัมภาษณ์กับ นางสาวอัญชลี ไพรีรัก เล่าถึงเหตุการณ์ที่ได้เป่านกหวีดไล่คุณหญิงพจมานภรรยาของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ห้างเอ็มโพเลียมว่า เหตุผลที่เป่านกหวีดเป็นเพราะมีความเชื่อว่าคุณหญิง พจมานมีพลังในการผลักดันให้ พ.ต.ท.ทักษิณ หยุดการใช้ความรุนแรงกับผู้ที่ยกมาร่วมชุมนุมที่ก่อนหน้านี้ถูกทำร้ายด้วยอาวุธสงครามจนมีผู้เสียชีวิต และนางทยากล่าวว่าเป็นการส่งสัญญาณให้รู้ว่า ถ้ายังไม่หยุดพฤติกรรมแบบนี้จะไม่สามารถเดินอยู่บนถนนในประเทศไทยได้ ผ่านการเน้นย้ำของ น.ส.อัญชลี ว่าเป็นการต่อสู้แบบอารยขัดขืน (เว็บบไสต์ยู่ทูบ ๒๕๕๗)

กรณีที่ ๒ การปิดหน่วยเลือกตั้งของผู้ชุมนุม กปปส. ภายหลังจากที่มีการชุมนุมประท้วงของกลุ่ม กปปส. และมีการประกาศยุบสภาให้มีการเลือกตั้งในวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗ ฝ่ายผู้ชุมนุมมีความเห็นว่าการเลือกตั้งไม่ได้เป็นไปเพื่อการแก้ปัญหาที่แท้จริงของความขัดแย้งในช่วงเวลาดังกล่าว แต่ต้องการให้ น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรี และเปิดโอกาสให้มีการปฏิรูปก่อนที่จะมีการเลือกตั้งครั้งใหม่ ในเหตุการณ์นั้นมีการขัดขวางไม่ให้มีการเลือกตั้งจนกระทั่งทำให้ต้องมี

การปิดหน่วยเลือกตั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดหลายแห่ง มีการเผชิญหน้ากับกลุ่มคนที่ต้องการใช้สิทธิ์เลือกตั้งเกิดขึ้นตลอดทั้งวัน จนกระทั่งการเลือกตั้งไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ (เว็บไซต์ยูทูบ ๒๕๕๗)

กรณีที่ ๓ การเข้าปะทะกับกลุ่มผู้ต่อต้านการชุมนุมของกลุ่มม็อบปีปอคอร์น ในกรณีของ นายวิวัฒน์ ยอดประสิทธิ์ ซึ่งเป็นผู้ถูกจับกุมในคดีใช้อาวุธสงครามตอบโต้กลุ่มคนเสื้อแดงที่มีแกนนำคือ นายวุฒิพงศ์ กษรธรรมคุณ (หรือโกตี๋) ที่นำกำลังคนมาบริเวณเขตหลักสี่โดยมีเจตนาที่จะทำร้ายพระพุทธรูปหิโระที่ไม่ต้องการให้มีการเลือกตั้งเกิดขึ้น เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗ นายวิวัฒน์ ยอดประสิทธิ์ เล่าว่า แต่เดิมเข้ามาจับจ้องเป็นการดัดแปลงภายหลังเมื่อถูกยิงปืน M 79 ใส่เวทีการชุมนุม ก็มีคนนำอาวุธมามอบให้ จึงนำอาวุธไปใช้ยิงโต้ตอบกับฝ่ายตรงข้าม โดยเห็นว่าเป็นการช่วยเหลือผู้ชุมนุมอื่น ๆ ที่เป็นเสมือนญาติพี่น้องให้รอดชีวิตจากฝ่ายตรงข้ามที่บุกมาทำร้ายเท่านั้น โดยไม่ได้คำนึงว่าจะเป็นการกระทำที่ผิด (เว็บไซต์ยูทูบ ๒๕๕๙)

ตัวอย่างกรณีเหล่านี้ ได้แสดงถึงอำนาจของวาทกรรมคนดีที่พบได้ในการชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ในการสร้างการรับรู้ที่นำไปสู่การใช้อำนาจกำหนดการกระทำของกลุ่มตนเองและฝ่ายตรงข้าม หรือเป็นกระบวนการทางสังคมในการกีดกัน (social procedures of exclusion) สิ่งที่ไม่ใช่คนดีให้ไม่มีพื้นที่ในสังคมการเมือง โดยการแบ่งแยก (division) และการปฏิเสธ (reject) สิ่งที่แตกต่างกันจากความจริงที่สร้างขึ้นว่าเป็นสิ่งที่ผิด จากวาทกรรมที่มีลักษณะการสร้างคู่ตรงข้ามภายในชนชาติ (two opposing races) อาทิ คนดี คนไม่ดี บางครั้งก็ได้สร้างความชอบธรรมในการใช้ความรุนแรงกับกลุ่มที่ไม่ใช่คนดีด้วย วาทกรรมคนดีจึงเป็นวาทกรรมที่มีอำนาจเป็นอย่างมากในสังคมการเมืองไทย และหากเป็นกรณีที่มีความเกี่ยวข้องกับความจริงร่ำกักดีต่อสถาบันกษัตริย์ ที่เป็นอีกนิยามหนึ่งของความหมายของการเป็นคนดีในสังคมไทย การแสดงออกต่าง ๆ ที่ปรากฏออกมาจากวาทกรรมคนดีก็จะยิ่งมีความเข้มข้นและรุนแรงยิ่งขึ้นอีก ดังที่ ในกรณีที่มีการใช้ความรุนแรงต่อผู้กระทำความผิดในคดีห่มผ้าพระบรมศพกษัตริย์ โดยเห็นว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องสำหรับประชาชนที่มีความจงรักภักดี ซึ่งการใช้อำนาจอ้างการเป็นการใช้อำนาจที่แตกต่างจากการใช้อำนาจในแบบของมาตรา ๑๑๒ ที่ว่าด้วยการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ การควบคุมในรูปแบบนี้จะเป็นการควบคุมกันเองในกลุ่มของประชาชนที่จะปฏิบัติกับสิ่งที่เห็นว่าไม่ถูกต้องหรือเป็นสิ่งผิดปกติเพื่อสร้างความเป็นปกติทางสังคมการเมือง ซึ่งการใช้

อำนาจแบบนี้เป็นอำนาจควบคุมในรูปแบบเดียวกับที่ฟูโกต์เรียกว่าชีวอำนาจ (biopower)

นอกจากนั้น วาทกรรมเรื่องคนดีแสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและศีลธรรมในสังคมไทยเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ศีลธรรมในศาสนาพุทธและแนวทางปฏิบัติแบบชาวพุทธเป็นสิ่งที่กำหนดการรับรู้ด้านจริยธรรมทางการเมืองและผู้นำในสังคมไทยมาโดยตลอด ในการเป็นหลักยึดถือปฏิบัติของกษัตริย์ในรูปแบบของทศพิธราชธรรม และสำหรับนักการเมืองในการเป็นศีลธรรมอันดีของผู้ปกครอง จริยธรรมในศาสนาพุทธจึงเป็นตัวตนที่เป็นต้นแบบของผู้มีศีลธรรมในสังคมไทย ตามที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ เห็นว่าในสังคมการเมืองไทยอำนาจไม่สามารถแบ่งได้เหมือนกับการแบ่งอำนาจออกเป็น ๓ ฝ่ายแบบตะวันตก มีเพียงแต่พุทธศาสนาเท่านั้นที่ทำหน้าที่ในการคานอำนาจทางการเมืองได้ นั่นคือหากผู้นำไม่อยู่ในศีลธรรมไม่ว่าในเชิงนโยบายหรือชีวิตส่วนตัวก็สามารถนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการโค่นล้มอำนาจได้โดยบุคคลที่เป็นผู้นำในสังคมไทยไม่สามารถแสดงออกอย่างเปิดเผย^๖ ในประเด็นที่หมิ่นเหม่ต่อความขัดแย้งกับศีลธรรมในพุทธศาสนาได้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์ ๒๕๕๗ : ๑๔๑-๑๔๒) หากจะวิเคราะห์ความขัดแย้งในช่วงเวลาประมาณ ๑๐ ปีของสังคมไทยผ่านวาทกรรมคนดีที่กล่าวถึงนี้ การใช้วาทกรรมคนดีก็เป็นไปเพื่อต่อสู้กับชุดคุณค่าต่าง ๆ ของระบอบทักษิณ หรือเป็นการต่อสู้ในเชิงศีลธรรมที่พยายามนำเอาแบบแผนทางศีลธรรมในรูปแบบเดิมให้กลับคืนมาใหม่อีกครั้ง ภายหลังจากที่เห็นว่าตกต่ำเสื่อมโทรมลงไปอย่างหนักในยุคของ พ.ต.ท.ทักษิณ ดังที่การแสดงออกและยืนยันยืนยันความเป็นคนดีสามารถทำได้อย่างเป็นรูปธรรมที่สุดคือการต่อต้านระบอบทักษิณและการมีความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์

เมื่อมีการนำปัญหาเรื่องคนดีหรือเรื่องศีลธรรมเข้ามากำหนดตัดสินทางการเมืองก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สังคมไทยไม่สามารถวางหลักการที่สำคัญของการปกครองแบบประชาธิปไตยไว้กับสถาบันต่าง ๆ ได้สำเร็จ เพราะวาทกรรมคนดีทำให้ปิดโอกาสการแก้ปัญหาในเชิงสถาบัน ตัวอย่างเช่น การเข้ามาแทรกแซงการเมืองของทหารโดยการทำรัฐประหาร ถูกมองว่าไม่ใช่เป็นเพราะการทำหน้าที่ของกองทัพเป็นสิ่งที่ขัดแย้งและไม่ถูกต้องในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่เป็นปัญหาของการมีนักการเมืองที่ไม่ดี และทหารที่ดีต้องทำหน้าที่กำจัดควบคุมคนไม่ดีเหล่านั้น ดังที่ ในความขัดแย้งทาง

^๖ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ใช้คำว่ากรรมมี “อาการภายนอกของศีลธรรม”

สังคมที่เกิดขึ้นจนกระทั่งปัจจุบัน การมองปัญหาส่วนหนึ่งก็ยังเห็นว่าเป็นเรื่องของความบกพร่องในตัวบุคคล คือเป็นความบกพร่องของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรที่มีความเลวร้ายไม่ได้มองว่าเป็นปัญหาที่โครงสร้างทางสังคมการเมืองไทยที่ส่งสมปัญหาซ้ำซ้อน ไม่ว่าจะมีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และการเข้าถึงทรัพยากร การสนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณจึงเป็นทางเลือกของกลุ่มคนรากหญ้าในสังคมไทย โดยใช้การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือต่อรองผ่านนโยบายของพรรคไทยรักไทยให้เอื้อต่อผลประโยชน์ของชนชั้นล่าง รวมถึงปัญหาในการตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่ล้มเหลว ความอ่อนแอขององค์กรอิสระ วุฒิสภา และกรรมการการเลือกตั้งที่เปิดโอกาสให้ฝ่ายการเมืองเข้าแทรกแซงได้ง่าย ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ถูกทำให้มีความสำคัญน้อยกว่าปัญหาในการจำกัดคนที่ไม่ใช่คนดี หรือการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐ และ พ.ศ. ๒๕๕๐ ก็ถูกกล่าวถึงว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นเพื่อจัดการกับคน ๆ เดียวคือ พ.ต.ท.ทักษิณ เท่านั้น

โดยสรุปแล้ว จากการพิจารณาว่าทฤษฎีต่าง ๆ ที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับความเป็นไทยในช่วงเวลาประมาณ ๑๐ ปีของความขัดแย้งในสังคมการเมืองไทย ว่าทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทยดังที่กล่าวถึงได้สร้างจุดตัดที่กำหนดการรับรู้ในสังคมไทยเกี่ยวกับความเป็นไทยทางด้านสังคมการเมืองขึ้น โดยว่าทฤษฎีเหล่านี้ไม่ได้มีความคงที่หรือดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องมาซ้ำซ้อนในสังคมไทยแต่อย่างใด หากแต่เป็นสิ่งที่ก่อตัวขึ้นสัมพันธ์กับอำนาจที่มีอยู่ในสังคมไทย ประกอบกันขึ้นเป็นว่าทฤษฎีแบบลัทธิชนชาตินิยมแบบไทยหรือเป็นว่าทฤษฎีความเป็นไทย พูโกต์อธิบายว่าการใช้อำนาจเชิงว่าทฤษฎีนั้นเป็นการควบคุมในรูปแบบของการสร้างความรู้และความจริงในสังคม แตกต่างจากการควบคุมโดยอำนาจในเชิงกฎหมาย อำนาจในเชิงเศรษฐกิจ หรืออำนาจในแบบเดียวกับทฤษฎีสัญญาประชาคม แต่เป็นอำนาจที่ตั้งอยู่บนฐานของความรู้และถูกนำมาใช้ในรูปแบบของความรู้ อำนาจจึงทำหน้าที่ในการผลิตซ้ำความรู้โดยการออกแบบให้ความรู้ นั้นสอดคล้องไปกับการความตั้งใจของผู้ใช้อำนาจ การควบคุมโดยว่าทฤษฎีจึงเป็นการควบคุมโดยการนำอำนาจและอุดมการณ์มาแสดงออกในรูปแบบของความรู้และการแสดงออกในรูปแบบการปฏิบัติ จนมีสถานะเป็นระบอบแห่งความจริง (regime of truth) ในสังคมนั้น อำนาจในรูปแบบนี้ได้ทำหน้าที่ในการสร้างวินัย (Disciplinary) ขึ้นมาเพื่อใช้ควบคุมโดยการจัดระเบียบ (regulatory controls) เช่น ว่าทฤษฎีความเป็นไทยก็ได้ทำ

หน้าที่สร้างการรับรู้ถึงความเป็นไทยและวินัยในแบบของคนไทย ผ่านระเบียบกฎเกณฑ์ การควบคุม ตรวจสอบ และสร้างภาวะที่เรียกว่าการทำให้เป็นปกติ (normalisation) ซึ่งเป็นผลผลิตของอำนาจ (productivity of power) โดยกระบวนการทำให้เป็นปกติเกี่ยวกับความเป็นไทยหรือความเป็นคนไทย ได้ทำให้สิ่งที่ไม่เป็นปกติกลายเป็นปกติในสังคมไปในที่สุด ดังที่มีการกล่าวถึงลักษณะของความเป็นไทยในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การมีความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ การยอมรับโครงสร้างทางสังคมที่มีความแตกต่างในเชิงลำดับชั้น การยอมรับการรัฐประหารว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมการเมืองไทย ค่านิยมทางจริยธรรมต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนาและสถาบันกษัตริย์ รวมถึงความเข้าใจเกี่ยวกับบรรทัดฐานของความคิดและคนดีในแบบของสังคมไทยด้วย

วาทกรรมความเป็นไทยกับการควบคุมทางสังคม

ฟูโกต์จะเรียกวาทกรรมความเป็นไทยดังที่กล่าวถึงมาแล้วว่า “วาทกรรมแบบลัทธิชนชาตินิยม” (discourse of racism) โดยลักษณะหนึ่งของวาทกรรมรูปแบบนี้จะนำเสนอเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ที่ประกอบด้วยลักษณะและหน้าที่ที่สำคัญ ๓ ข้อ คือ

๑) การกล่าวถึงความยิ่งใหญ่ในอดีตของราชอาณาจักรผ่านความยิ่งใหญ่ของวีรบุรุษที่เป็นกษัตริย์หรือผู้ก่อตั้งราชอาณาจักร เพื่อนำมาใช้ในการรับประกันความชอบธรรมในการใช้อำนาจขององค์อภิปัตย์ในปัจจุบัน

๒) การใช้เรื่องเล่าเกี่ยวกับกษัตริย์ในอดีตเพื่อทำหน้าที่สร้างการจดจำ และเพื่อยืนยันความชอบธรรมในการใช้อำนาจที่เป็นเสมือนกับพันธสัญญาที่มีต่อสถาบันกษัตริย์ อาทิเช่น การสร้างความรู้สึกลำบากในพระกรุณาธิคุณผ่านบรรดาเหล่าอนุเสาวรีย์ต่าง ๆ เป็นต้น

๓) เป็นไปเพื่อเพิ่มอำนาจและเพื่อผลักดันให้การใช้อำนาจนั้นเกิดการผลิตซ้ำหมุนเวียนเป็นวงจรต่อไป (Foucault 2003 : 66-67)

วาทกรรมความเป็นไทยที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ความเชื่อเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ไทย และพระราชอำนาจของกษัตริย์ในลักษณะที่กล่าวถึง ได้ถูกสอดแทรกอยู่ในระบบการเรียนการสอนทั้งในระบบและนอกระบบ ในหลากหลายรูปแบบในทุกหนทุกแห่งและในทุกทิศทาง อาทิเช่น ในเนื้อหาการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่มีศูนย์กลางอยู่ที่เรื่องเล่า

ของกษัตริย์ และเมื่อความเป็นไทยได้ผูกติดไว้กับสถาบันกษัตริย์อย่างแยกไม่ออก จึงยิ่งทำให้วาทกรรมพระราชอำนาจมีพลังในการกำหนดสร้างการรับรู้เผยแพร่ไปในทุกขอบเขตของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นการใช้ผ่านโครงการในพระราชดำริรูปแบบต่างๆ การพระราชทานปริญญาบัตร การแต่งตั้งข้าราชการ การมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ การนำเสนอพระราชกรณียกิจผ่านข่าวราชสำนักในทุกวันเช้า ๆ ในเวลาเดียวกันในทุก ๆ สถานีโทรทัศน์ บทเพลง ภาพยนตร์ การแสดง ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้การรับรู้เกี่ยวกับสถานะของกษัตริย์ในสังคมไทยมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นเป็นหนึ่งเดียวกับความเป็นไทย ซึ่งนำไปสู่ค่านิยมอื่น ๆ ตามมา ดังเช่นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดอันหนึ่งของวาทกรรมพระราชอำนาจในสังคมไทย คือการทำหน้าที่สรุปและจัดวางความสัมพันธ์ในเชิงลำดับชั้นในสังคมไทยที่สำคัญ หรือทำหน้าที่ตรึงความหมายของความเป็นไทยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในเชิงลำดับชั้นเอาไว้ด้วยดังที่สายชล สัตยานุรักษ์เรียกว่าเป็นวัฒนธรรมแบบ “รู้ที่ต่ำที่สูง” (สายชล สัตยานุรักษ์ ๒๕๔๘ : ๖๑) ร่วมกับความเชื่อในศาสนาพุทธที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง บุญ-กรรม ที่ใช้เป็นฐานทำให้มีความแตกต่างในระดับชั้นเกิดขึ้น และทำหน้าที่ควบคุมการเปลี่ยนแปลงของลำดับชั้นด้วย

ลำดับชั้นที่ปรากฏอยู่ในวาทกรรมความเป็นไทยนั้นเป็นลำดับชั้นที่มีส่วนยอดอยู่ที่สถาบันกษัตริย์และหลักธรรมในศาสนาพุทธ นอกจากนั้นอาจมีการจัดลำดับที่เป็นไปตามปัจจัยที่หลากหลายอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา วงศ์ตระกูล อายุ อาชีพ เชื้อชาติ ภาษา ฯลฯ ในโครงสร้างของสังคมไทยได้รับรู้ถึงความแตกต่างเหล่านี้ในรูปแบบของความแตกต่างเชิงระดับแทบทั้งสิ้น ความเปลี่ยนแปลงสำคัญในรอบ ๑๐ ปีนี้ที่มีความเกี่ยวข้องกับลำดับชั้นในสังคมไทยจึงอยู่ที่การเบียดแซงลำดับชั้นอื่นและการก้าวขึ้นสู่การเป็นอำนาจนำ (hegemony) ของลำดับชั้นทางเศรษฐกิจอำนาจของกลุ่มทุนสามารถขึ้นมาอยู่เป็นลำดับชั้นต้น ๆ ได้เหนือกว่าการจัดลำดับชั้นในเรื่องอื่น ๆ การเบียดแซงที่สำคัญที่สุด คือการเบียดแซงต่อศีลธรรมในศาสนาพุทธ จากการเพิกเฉยของคนโดยทั่วไปต่อนโยบายต่าง ๆ ของพรรคไทยรักไทย อาทิ การขายหวย ๒ ตัว ๓ ตัว หรือหวยบนดินโดยการทำให้หวยได้ดินกลายเป็นเรื่องถูกกฎหมายโดยมีรัฐบาลเป็นเจ้ามือ การมีท่าทีเพิกเฉยต่อการฆ่าตัดตอนในสงครามปราบปรามยาเสพติด การเพิกเฉยต่อความโปร่งใสของนโยบายรัฐบาลต่าง ๆ (จากคำกล่าวว่ายังกี้โกงกันทุกรัฐบาลอยู่แล้ว แต่รัฐบาลนี้โกงแล้วยังแบ่งให้ชาวบ้านบ้าง) ทำให้การรับรู้ในเรื่อง

ลำดับชั้นเกี่ยวกับความเป็นไทยที่ไหลเวียนอยู่ในสังคมไทยก่อนหน้าลดความสำคัญลงไปในทางกลับกันความเป็นไทยที่สามารถยอมรับความแตกต่างในเชิงระดับได้ ก็ทำให้ยอมรับในความไม่เท่าเทียมที่มากขึ้นได้เช่นกัน โดยการยอมรับให้ พ.ต.ท.ทักษิณ มีสิทธิพิเศษในฐานะเป็นอำนาจนำที่ใหม่ในสังคมไทย และยอมให้ใช้อิทธิพลหรืออำนาจในรูปแบบที่ไม่เป็นตามกฎหมายได้โดยไม่ต้องตรวจสอบ เช่น การเอื้อประโยชน์ให้กับธุรกิจส่วนตัวเครือญาติพวกพ้อง โดยผู้ที่อยู่ในลำดับล่างยังคงมีความเชื่อมั่นในความเอื้ออาทรของ พ.ต.ท.ทักษิณ ดังนั้นการรับรู้ต่อการต่อสู้เรียกร้องทางสังคมการเมืองในกลุ่มที่ต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณ ที่มักจะอ้างอิงถึงอำนาจของสถาบันกษัตริย์ ส่วนหนึ่งจึงเป็นไปเพื่อใช้เรียกร้องทวงคืนโครงสร้างลำดับชั้นแบบเดิม หรือเพื่อต่อต้านโครงสร้างอำนาจแบบใหม่ไม่ให้เข้ามาแทนที่ เพื่อทำให้การผลิดวาทกรรมในสังคมไม่หลุดจากกรอบของหลักวิชา (discipline) ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทยในรูปแบบเดิม

เมื่ออธิบายการใช้อำนาจที่เกิดขึ้นจากวาทกรรมความเป็นไทยในรูปแบบการควบคุมในแบบชีวอำนาจ (biopower) ในแบบฟูโกต์ ก็อาจอธิบายได้ว่าวาทกรรมความเป็นไทยได้สร้างเอกลักษณ์ (identity) ของความเป็นไทยขึ้นเสมือนกับเป็นร่างที่มีชีวิต (living body) ลักษณะที่สามารถพบได้จากปฏิกิริยาที่เป็นการต่อต้านความไม่เป็นไทย หรือผู้ที่ไม่ได้มีลักษณะตรงกับค่านิยมของความเป็นคนไทยกระแสหลัก ในกรณีการเป่านกหวีดใส่ผู้ที่ต่อต้านของกลุ่ม กปปส. การใช้ความรุนแรงในการปิดหน่วยเลือกตั้ง หรือจนกระทั่งการใช้ความรุนแรงทำร้ายร่างกายและชีวิต การใช้อำนาจโดยวาทกรรมความเป็นไทยจึงเป็นการใช้อำนาจที่ลงลึกถึงการดำเนินชีวิตของคนในสังคมในรูปแบบของการใช้ชีวิตอำนาจจากความรู้และความจริงเกี่ยวกับความเป็นไทยที่ถูกสร้างขึ้นดังที่ใน “Society must be defended” ฟูโกต์ได้อธิบายถึงการใช้อำนาจในแบบชีวอำนาจไว้ โดยอธิบายว่า แนวคิดแบบเชื้อชาตินิยมโดยรัฐ (state racism) จะทำหน้าที่ ๒ อย่าง คือ

๑) การแบ่งแยกประชาชนออกเป็นกลุ่มรูปแบบทางชีว (biological groups) แล้วจัดเป็นกลุ่มเผ่าพันธุ์ย่อย (subspecies) ในรัฐและอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ อาทิ การแบ่งแยกกลุ่มดึกกับเลว กลุ่มชั้นดีกับกลุ่มชั้นด้อย และนำไปสู่การปฏิบัติที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่ม

๒) การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตของบุคคลหนึ่งกับความตายของบุคคลอื่น หรือกล่าวได้ว่าแนวคิดแบบชนชาตินิยมโดยรัฐจะก่อให้เกิดการกำจัดสิ่งที่แตกต่างเพื่อ

ความอยู่รอด ซึ่งอาจไม่ใช่การกำจัดในรูปแบบของการเผชิญหน้าแบบการทำสงครามเพียงอย่างเดียว แต่จะทำหน้าที่เหมือนกับระบบทางชีววิทยาที่เผ่าพันธุ์ด้อยหรือหมายถึงการเป็นกลุ่มที่ไม่เป็นประโยชน์ต่ออำนาจที่เป็นกระแสหลักของสังคมจะต้องถูกกระทำให้หายไป รวมถึงปัจเจกบุคคลที่มีความผิดปกติจะต้องถูกตัดทิ้ง ลดจำนวน เพื่อที่จะทำให้เผ่าพันธุ์ที่ดีสามารถมีชีวิตอยู่ได้ เนื่องจากมีความแข็งแกร่งกว่าและสามารถสนับสนุนให้ขยายเผ่าพันธุ์ต่อไปได้ (Foucault 2003 : 255)

โทมัส เลมเก้ (Thomas Lemke) อธิบายถึงลัทธิชนชาตินิยมที่มีลักษณะการใช้อำนาจแบบชีวอำนาจว่า กระบวนการนี้ได้สร้างเส้นแบ่งในพื้นที่ทางสังคมขึ้น เป็นขอบเขตพื้นที่ที่จินตนาการว่าเป็นระบบชีวิตที่เป็นหนึ่งเดียวกัน เป็นเส้นที่แบ่งด้วยลักษณะความแตกต่างระหว่าง ดี-เลว, สูงกว่า-ต่ำกว่า, สูงส่ง-ด้อยต่ำ ความเป็นชาติจะทำหน้าที่ในการสร้างเส้นแบ่งว่าสิ่งใดควรอยู่และสิ่งใดควรตาย ผลลัพธ์คือความเป็นชาตินั้นได้ก่อให้เกิดการต่อต้านตัวเองหรือต่อต้านผลิตผลของตัวเอง และเกิดกระบวนการทำให้ความหลากหลายทางสังคมหมดไป โดยมีลักษณะที่เป็นเพียงหนึ่งเดียวภายใต้วาทกรรมแบบลัทธิชนชาตินิยม การบังคับควบคุมลักษณะนี้จึงเป็นกระบวนการภายในอย่างถาวรของลัทธิชนชาตินิยมที่เป็นไปเพื่อการสร้างความบริสุทธิ์ให้กับชีวิตการเมือง ดังที่เขาถือว่าเป็นสงครามกลางเมืองระหว่างกลุ่มทางสังคม (the civil war between social groups) ในระบบชีวิตการเมือง (Lemke 2011 : 9-10) สิ่งนี้ได้กลายเป็นพื้นฐานของกระบวนการในการทำให้เป็นปกติทางสังคมในแบบลัทธิชนชาตินิยม รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจต่อสิ่งตรงข้าม ที่ไม่ได้เป็นเพียงการแสดงถึงลักษณะของดี-เลว หรือสูงกว่า-ต่ำกว่า เท่านั้น แต่ยังเป็นการวางสถานะของการมีสุขภาวะที่ดีผ่านการทำให้สิ่งที่อยู่ตรงข้ามหายไปด้วย ซึ่งเป็นการวางรากฐานทางความคิดให้กับการยืนยันเอกลักษณ์ผ่านการตัดทิ้ง การต่อสู้ หรือแม้แต่การฆาตกรรม ที่เป็นการกระทำในนามของการยกระดับของชีวิตในชีวิตการเมืองนั้น (Lemke 2011 : 41-42)

วาทกรรมความเป็นไทยได้ทำหน้าที่ผลิตสร้างความรู้เกี่ยวกับความเป็นไทยควบคู่ไปกับการแบ่งแยกส่วนของประชากรที่ไม่ใช่ไทยมาโดยตลอด ดังเช่นในช่วงหลังการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่มีการกล่าวถึงรูปแบบการปกครองที่ไม่ใช่ไทยหรือไม่ใช่ของไทย และการประณามตัดสินกลุ่มคนที่สนับสนุนรูปแบบการปกครองเหล่านั้นว่าเป็นชนชาติอื่นที่ไม่ใช่คนไทย ไม่มีคุณค่าเท่ากับความเป็นคนไทย หรือเป็นคนขายชาติหน้าแผ่นดิน เป็นต้น

ในช่วงเวลา ๑๐ ปี ความขัดแย้งทางสังคมการเมืองไทยได้นำไปสู่การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายของประชาชนภายในสังคมในรูปแบบที่ไม่เคยเป็นมาก่อน การใช้อำนาจในรูปแบบความเป็นไทยได้เชื่อมต่อกับปัจเจกบุคคลไปถึงกลุ่มในสังคมต่าง ๆ อาทิ เครือญาติ ครอบครัว และกลุ่มเพื่อน มีการใช้คำตั้งชื่อเพื่อลดทอนคุณค่าและศักดิ์ศรีในเกือบทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็น ควายแดง, ชี้อ้าทักษิณ, ไพร่, สลิ่ม, นักเลือกตั้ง, ทูนสามานย์, ศักดินาล้าหลัง ฯลฯ ซึ่งการกระทำในลักษณะเช่นนี้เป็นการกระทำในรูปแบบเดียวกับที่ฟูโกต์กล่าวถึง คือการแบ่งแยกประชาชนภายในรัฐและมุ่งจำกัดซึ่งกันและกัน หรือในบางช่วงเวลาก็มีการเชื่อมโยงกับต่างชาติเพื่อแบ่งแยกฝ่ายตรงข้ามว่าไม่เป็นไทยหรือขายชาติของตัวเอง เช่น ในกรณีของการประท้วงรัฐบาลประเทศสิงคโปร์ในช่วงที่มีการซื้อขายหุ้นกลุ่มบริษัทในเครือชินคอร์ปของ พ.ต.ท.ทักษิณ การประท้วงรัฐบาลของสมเด็จพระนเรนทรในกรณีความขัดแย้งเรื่องเขาพระวิหาร หรือในกรณีการประท้วงสถานทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย เป็นต้น

ในกรณีของกลุ่มคนเสื้อแดงที่สนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และฝ่ายที่ใช้วาทกรรมในแบบประชาธิปไตยเสรีนิยม กลุ่มเหล่านี้จึงมีสถานะเดียวกับสิ่งที่เบ็นญามิน คูกานที่มีต่อสภาวะของความเป็นไทย ที่จะต้องกำจัดออกไปจากร่างกาย ไม่ว่าจะในกรณีของการปฏิเสธการเลือกตั้งของกลุ่ม กปปส. ที่เป็นไปเพื่อควบคุมสิ่งที่อาจก่อให้เกิดภัยคุกคามต่อความเป็นไทยขึ้นมาได้อีก หรือกรณีการเรียกร้องให้มีการปราบปรามหรือสลายการชุมนุมของผู้เข้าร่วมการชุมนุมในกลุ่ม นปช. ในบริเวณแยกราชประสงค์ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ที่สะท้อนได้ถึงความผิดปกติที่เกิดขึ้นกับสังคมการเมืองไทย เนื่องจากบริเวณแยกราชประสงค์เป็นพื้นที่ของคนกรุงเทพฯ โดยเฉพาะ และไม่ใช่พื้นที่ทางการเมืองหรือเคยมีการชุมนุมประท้วงทางการเมืองมาก่อน การเข้ายึดครองพื้นที่บริเวณนี้และลักษณะของข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประชาชนที่มาจากต่างจังหวัด คือการเรียกร้องให้มีการยุบสภาและเลือกตั้งใหม่ จึงเป็นเสมือนสิ่งแปลกปลอมกับสภาวะของคนกรุงเทพฯ และสังคมการเมืองไทยไปด้วย จึงมีความจำเป็นต้องกำจัดออกไปให้เร็วที่สุด ถึงแม้ว่าจะมีการชุมนุมอย่างยืดเยื้อมาแล้วก่อนหน้านี้ในบริเวณถนนราชดำเนิน แต่การเรียกร้องให้รีบปราบปรามผู้ชุมนุมก็ไม่เท่ากับช่วงเวลาที่มีการชุมนุมที่บริเวณแยกราชประสงค์ หรือหากเปรียบเทียบกับกรณีสถานการณ์ของกลุ่มอื่นภายหลังจากปี พ.ศ. ๒๕๕๓ เช่น การชุมนุมปิดกรุงเทพฯ (Shutdown Bangkok 2013–2014) ของกลุ่ม กปปส. กลับไม่ได้รับ

การต่อต้านจากคนกรุงเทพฯ เท้ากับการชุมนุมของกลุ่ม นปช. ตัวอย่างนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าความเป็นไทยที่เป็นกระแสหลักได้ทำหน้าที่ในการกำหนดความเป็นปกติขึ้นมาในสังคมการเมืองไทยแบบหนึ่ง และความเป็นปกตินั้นก็ทำหน้าที่ในการจัดการสิ่งที่ไม่ใช่ความเป็นไทยไปพร้อมกันด้วย

ใน “*The History of Sexuality Volume 1*” (Foucault 1978) ฟูโกต์ได้ใช้เรื่องเพศเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์อำนาจที่เกี่ยวข้องกับการปรากฏของวิทยาการเกี่ยวกับเรื่องเพศและการปรากฏของชีวอำนาจในสังคมตะวันตก ซึ่งเป็นพัฒนาการสำคัญในการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับอำนาจของฟูโกต์ จากที่เคยกล่าวถึงไว้ก่อนหน้านี้และเป็นการอธิบายถึงการใช้อำนาจในแบบชีวอำนาจที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น ดังที่เขาไม่เห็นด้วยกับสมมติฐานเกี่ยวกับการเก็บกดและปิดกั้น (repressive hypothesis) ว่าประวัติศาสตร์เรื่องเพศที่ผ่านมากว่าสามร้อยปีเป็นประวัติศาสตร์ของการเก็บกดและปิดกั้น (history of repression) โดยเห็นว่าอำนาจที่ควบคุมเรื่องเพศไม่ใช่อำนาจในรูปแบบการปิดกั้นและกดทับ ตรงกันข้ามในช่วงเวลาของการเติบโตขึ้นของชนชั้นกลาง เรื่องเพศเป็นเรื่องที่ถูกเผยแพร่และกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง มีวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศจำนวนมากทำหน้าที่สร้างการรับรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ การใช้อำนาจในรูปแบบนี้เป็นการเชื่อมต่อของอำนาจขนาดใหญ่กับปัจเจกบุคคลภายในสังคม (Foucault 1978 : 17-18) เขากล่าวถึงการบิดเบือน (perversion) ที่มีอยู่ในเรื่องทางเพศของเด็ก (sexuality of children) ผู้หญิง (women) คู่แต่งงาน (married couples) และเรื่องทางเพศที่เบี่ยงเบนจากปกติ (sexually perverse) ในรูปแบบต่าง ๆ การกล่าวถึงเรื่องเพศในประเด็นเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการส่งผ่านอำนาจไปยังปัจเจกบุคคล ครอบครัว สังคม และการเปลี่ยนแปลงจากอำนาจในเชิงสาธารณะไปสู่อำนาจในพื้นที่ส่วนตัวและแทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมอย่างไร (Foucault 1978 : 122-123)

วาทกรรมความเป็นไทยจึงเป็นการแสดงออกของอำนาจและความรู้ในรูปแบบของการใช้อำนาจแบบชีวอำนาจที่มากกว่าการบังคับควบคุม ดังที่ฟูโกต์ได้วิพากษ์ถึงเรื่องสมมติฐานเกี่ยวกับการเก็บกดและปิดกั้น (repressive hypothesis) ไม่ว่าจะเป็นการเก็บกดและปิดกั้นในรูปแบบของภาษา การจำกัดการสื่อสาร การทำให้เกิดสิ่งที่พูดไม่ได้ เป็นสิ่งที่ไม่ปรากฏ เป็นข้อห้าม หรือทำให้เป็นสิ่งที่สามารถให้ชื่อและความหมายได้แต่เป็นอำนาจที่ปรากฏในหลากหลายรูปแบบ มีอยู่ในทุกหนทุกแห่ง และทำงานในหลากหลาย

วิถีทาง (Foucault 1978 : 17-18) อำนาจที่แสดงผ่านความเป็นไทยและความเป็นไทย จึงไม่ใช่อำนาจในรูปแบบการควบคุม ดังจะเห็นว่าในช่วงเวลาของความขัดแย้งประมาณ ๑๐ ปีนี้ ทั้งวาทกรรมความเป็นไทยและความเป็นไทย วาทกรรมพระราชอำนาจและวาทกรรมต่อต้านอำนาจถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง (ไม่ใช่ถูกเก็บกดและปิดกั้นไว้) การใช้อำนาจแบบชีวอำนาจได้ทำหน้าที่สร้างการรับรู้เกี่ยวกับความเป็นไทยในรูปแบบต่าง ๆ ในการเข้าจัดระเบียบ (regulations) ให้ความหมาย จำแนกแยกแยะ จัดประเภท และเชื่อมต่อกับปัจเจกบุคคลภายในสังคมไทย ก่อให้เกิดการจัดประเภทของสิ่งที่บิดเบือนจากความเป็นไทยกระแสหลักเพิ่มมากขึ้น เช่น การกล่าวถึงบุคคลที่เป็นภัยต่อความมั่นคง ผู้ก่อการร้าย คนไม่รักชาติ คนขายชาติ เป็นต้น เหมือนกับใน “The History of Sexuality Volume 1” ที่เป็นการจัดประเภทให้กับบุคคลที่มีเพศสัมพันธ์กับคนเพศเดียวกันเป็นพวกรักร่วมเพศ (homosexual) และพฤติกรรมทางเพศที่เบี่ยงเบนไปจากวาทกรรมเรื่องเพศว่าเป็นสิ่งที่ขัดแย้งธรรมชาติ (contrary of nature) เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจอย่างยิ่งยวด (especially abominable) เป็นรูปแบบของการไม่เคารพในกฎเกณฑ์ (against the law) หรือเหมือนกับเรื่องราวเกี่ยวกับบาปของชาวเมืองโสโดม (Sodom) ในคัมภีร์ไบเบิลที่ถูกทำลายไปเพราะมีพฤติกรรมทางเพศที่ผิดธรรมชาติ (Foucault 1978 : 37-38) ความเป็นไทยก็ทำหน้าที่ในลักษณะเดียวกัน ในการจัดประเภทให้กับผู้ที่ไม่เป็นไทย ดังที่มีการอธิบายถึงบุคคลที่เจ็บป่วยด้วยโรคภัยไข้เจ็บที่รุนแรงต่าง ๆ ว่าเป็นเพราะบาปกรรมที่ได้ทำต่อชาติหรือต่อสถาบันที่สำคัญของชาติ ตัวอย่างเช่น ในการอธิบายอาการป่วยเป็นมะเร็งในช่องปากของนางสาวดารณี ชาญเชิงศิลปกุล หรือ ดา ตอริปิโด ในขณะที่ถูกดำเนินคดีอยู่ภายในคุกว่าเป็นผลมาจากการกระทำความผิดในมาตรา ๑๑๒ หรือในกรณีอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น

จากการวิเคราะห์การใช้อำนาจโดยวาทกรรมความเป็นไทยที่กล่าวมา ในท้ายที่สุดความเป็นไทยจึงกลายเป็นเสมือนกับดัก หล่ม หรือหลุมพรางทางสติปัญญาในสังคมไทย ด้วยความเป็นไทยประเด็นปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมการเมืองไทยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๙ จึงไม่สามารถนำมากล่าวถึงได้โดยเหตุผลอย่างชัดเจน จนกระทั่งทำให้ประเด็นปัญหาหลายประเด็นกลายเป็นสิ่งที่ไม่สามารถคิดและพูด หรือไม่สามารถแตะต้องสัมผัสใด ๆ ได้ จนกลายเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างหรือความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายในรัฐไปในที่สุด ปัญหาทางการเมืองการ

ปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยจึงไม่ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง และถูกผลักดันกลายเป็นเรื่องของการแก้ไขรัฐธรรมนูญในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามคอร์รัปชันและการแก้ปัญหาคนไม่ดีไม่ให้เข้ามามีอำนาจ หรือเป็นการต่อสู้ที่เป็นประเด็นเรื่องตัวบุคคลเป็นกลุ่มสนับสนุนทักษิณกับกลุ่มต่อต้านทักษิณเป็นหลัก มากกว่าเป็นการมุ่งแก้ไขปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจในสังคมไทย หรือเป็นการแก้ปัญหาในเชิงโครงสร้างอย่างแท้จริง

สรุป : ความเป็นไทย ณ พ.ศ. ๒๕๕๙

วิธีการศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมแบบฟูโกต์ได้ถูกวิจารณ์ว่า เป็นรูปแบบการศึกษาที่ปฏิเสธการปฏิรูปไปสู่สังคมที่ดีกว่า ไม่นำไปสู่ข้อเสนอดี ๆ ที่เป็นทางออกให้กับสังคม และทำได้แต่เพียงการยอมจำนนกับสภาพที่เป็นอยู่ อย่างไรก็ตามข้อวิจารณ์เหล่านี้ไม่ได้ทำให้คุณค่าในการศึกษางานของฟูโกต์และวิธีการที่เขาเสนอมีคุณค่าลดน้อยลง เพราะหน้าที่ทางวิชาการหรือโดยเฉพาะหน้าที่ของนักปรัชญาไม่ได้มีเพียงลักษณะเดียว เช่น ในการทำหน้าที่ของนักปรัชญาตามคำอธิบายของ ลุดวิก วิตเกินสไตน์ (Ludwig Wittgenstein) ที่เขากล่าวว่า เป้าหมายของวิชาปรัชญา “คือการแสดงให้เห็นว่าวิธีออกจากขด” (Wittgenstein 1986 : 103) นั่นคือ หน้าที่ของนักปรัชญาคือการสร้างความชัดเจนให้กับมโนทัศน์ที่อยู่ในรูปแบบภาษา เพราะการทำความเข้าใจให้กับภาษาเท่ากับเป็นการปลดปล่อยปัญหาทางปรัชญาออกจากปัญหาที่เป็นปัญหาเทียม (pseudo problem) หรือสิ่งที่ปัญหาอย่างปลอม ๆ ได้ ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษานโยบายในสังคมไทยด้วยวิธีการแบบฟูโกต์ก็มีคุณูปการเช่นเดียวกันนี้ คือทำให้เราสามารถเข้าใจสิ่งที่ปรากฏในสังคมได้อย่างชัดเจนและลึกซึ้งขึ้น รวมถึงทำให้เห็นถึงข้อจำกัดในการหาคำตอบด้วยวิธีการแบบเดิม และในการศึกษาเรื่องวาทกรรมความเป็นไทยก็ทำให้สามารถเข้าใจความเป็นมาของการรับรู้เกี่ยวกับความเป็นไทยในช่วงเวลาของความขัดแย้ง และนำไปสู่ความเข้าใจในสภาพปัญหาความขัดแย้งได้ดีขึ้น

ในท้ายสุดผู้วิจัยมีความเห็นว่า การพิจารณาปัญหาความขัดแย้งทางสังคมการเมืองไทยด้วยวิธีการศึกษาวาทกรรมในงานวิจัยนี้ จะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจถึงวัฒนธรรมทางสังคมการเมืองไทย ซึ่งหากมองปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวในเชิงวัฒนธรรม

แล้ว จะค้นพบว่าสิ่งที่เป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาความขัดแย้งที่ทำให้ปัญหาขยายวงกว้าง และซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ คือการรับรู้เกี่ยวกับความเป็นไทยในระยะเวลาของการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญนี้เอง ความเป็นไทยที่ถูกสร้างขึ้นในช่วงเวลาก่อนหน้าและที่เพิ่งปรากฏออกมาในช่วงเวลาของความขัดแย้งนี้ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบัน และไม่สอดคล้องกับค่านิยมที่เป็นสากลของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อีกทั้งในช่วงเวลาการดำรงตำแหน่งของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สังคมไทยและสังคมโลกมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี การรับรู้เกี่ยวกับความเป็นไทยแบบเดิม ๆ จึงไม่สามารถปรับตัวรองรับกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ เมื่อต้องเผชิญกับโจทย์ปัญหาทางสังคมการเมืองใหม่ ๆ ที่ท้าทายความคิด ความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ ด้วยนิยามความหมายของความเป็นไทย กระแสหลักดังที่กล่าวถึงในงานวิจัยนี้ สังคมไทยจึงไม่มีภูมิคุ้มกันเพียงพอในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ หรือเป็นวิกฤตการณ์ที่ สายชล สัตยานุรักษ์ เรียกว่า “วิกฤตอัตลักษณ์ไทย” (สายชล สัตยานุรักษ์ ๒๕๔๘ : ๖๖) หรือเป็น “วิกฤตอัตลักษณ์ของความเป็นไทย” ที่ต้องการการเปลี่ยนผ่านไปสู่การให้ความหมายกับตัวตนของความเป็นไทยที่เติบโตขึ้น และมีความสามารถในการก้าวข้ามผ่านวิกฤตอัตลักษณ์ในครั้งนี้ไปได้มากกว่า

งานวิจัยในชุดโครงการวิจัยการสร้างการรับรู้ในสังคมไทย (The Construction of the Thai Mind) ของ ศาสตราจารย์ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร มีความต่อเนื่องเป็นระยะเวลา ๓ ปี โดยในปีที่ ๑ นี้ได้ศึกษากระบวนการการสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนไทยส่วนใหญ่ ส่วนในปีที่ ๒ จะศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นในเชิงการเมืองวัฒนธรรมอันเป็นผลจากการสร้างความรับรู้ในสังคมไทย และในปีที่ ๓ จะศึกษาความเป็นไปได้ในการสร้างการรับรู้ชุดอื่น ซึ่งเป็นแนวทางของข้อเสนอเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอันเป็นผลมาจากการรับรู้ที่ถูกสร้างขึ้น ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กล่าวถึงผลของการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับความเป็นไทยว่ามีผลในเชิงสังคมอย่างไรไปแล้วบางส่วน ในปีต่อไปจะมีเป้าหมายในการอธิบายขยายความในประเด็นนี้มากขึ้น ว่าจากการสร้างการรับรู้โดยวาทกรรมความเป็นไทยดังกล่าวได้ส่งผลเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับความขัดแย้งในสังคมไทยอย่างไรต่อไป

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง

เกษียร เตชะพีระ. “รัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ กับการเมืองไทย” ในรายงานวิจัยเสนอต่อการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ ๘ (๒๕๕๐), คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐. (อัดสำเนา).

คึกฤทธิ์ ปราโมช. ลักษณะไทย เล่ม ๑ ภาค ๑ สังคมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา, ๒๕๔๕.

_____. รัฐ-ชาติ (ความรู้) ระเบียบโลกชุดใหม่. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา, ๒๕๔๙.

_____. สถูวิทยา โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยม กับการศึกษา รัฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา, ๒๕๕๕.

_____. ภาษากับการเมือง / ความเป็นการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา, ๒๕๕๖.

ธงชัย วินิจจะกุล. “ข้ามให้พ้นประชาธิปไตยแบบหลัง ๑๔ ตุลา” ใน ปาฐกถา ๑๔ ตุลา ประจำปี ๒๕๔๘. อนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๒๕๖๖, ๒๕๔๘.

นิฐินี ทองแท้. “สถาบันพระมหากษัตริย์ กับกระบวนการสร้าง รัฐธรรมนูญจารีตประเพณีว่าด้วยการรัฐประหาร” ในวารสารนิติสังคมศาสตร์ พลวัตรัฐธรรมนูญไทย (Vol 5, No 2 (2012) : กรกฎาคม-ธันวาคม) : ๔๕-๗๕, ๒๕๕๕.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. ชาติไทย. เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๗.

สายชล สัตยานุรักษ์. “การสร้าง “ความเป็นไทย” กระแสหลัก และ “ความจริง” ที่ “ความเป็นไทย” สร้าง” ในฟ้าเดียวกัน ฉบับ สถาบันกษัตริย์กับสังคมไทย (ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม-ธันวาคม), ๔๐-๖๗. ธนาพล อิวสกุล และคณะ, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ฟ้าเดียวกัน, ๒๕๔๘.

- เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์. “พ่อของแผ่นดิน – ลูกแกะหลงทาง.” ในเอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์. <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9480000123149>. (๒๕ กันยายน ๒๕๖๐), ๒๕๔๙.
- เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์. “รวมแถลงการณ์ ประกาศ คำสั่ง คณะปฏิรูปการปกครองฯ” ในเอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์. <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9490000118389>. (๒๕ กันยายน ๒๕๖๐), ๒๕๔๙.

ภาษาอังกฤษ

- Foucault, Michel. **Archaeology of knowledge and the discourse on language**. trans A. M. Sheridan Smith. New York : Pantheon Books, 1972.
- _____. **The history of sexuality volume 1 : An introduction**. trans Robert Hurley. New York : Pantheon Books, 1978.
- _____. **Power/knowledge : Selected interviews and other writings 1972–1977**. Colin Gordon ed.. trans. Colin Gordon, Leo Marshal, John Mephram and Kate Sober. New York : Pantheon, 1980.
- _____. **Society Must Be Defended : Lectures at the Collge de France, 1975–1976**. Mauro Bertani and Alessandro Fontana ed.. trans. David Macey. Newyork : Picado, 2003.
- _____. “The order of discourse.” in **Untying the text : A Post-Structuralist reader**. Robert J.C. Young ed.. London and Boston : Routledge & Kegan. 2006.
- Lemke, Thomas. **Biopolitics : An advanced introduction**. trans. Eric Frederick Trump. New York : NYU Press, 2011.
- Nivat, Dhani. “The old Siamese conception of the monarchy”, in **Journal of the Siam Society (Vol. 36.2)**, 91–106, 1947.
- Wittgenstein, Ludwig. **Philosophy Investigations**. 3rd ed.. trans. G. E. M. Anscombe. Oxford : Basil Blackwell, 1986.

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๔๐ ฉบับที่ ๑ ม.ค.-มิ.ย. (๒๕๖๑) ๑๕๗

แหล่งข้อมูลสารสนเทศ

AIM CH. 2557. “มือบ กบปส. ชัดขวางการเลือกตั้งอีกแล้ว.” [ไฟล์วิดีโอ] ในเว็บไซต์
ยูทูป. <https://www.youtube.com/watch?v=RqrNJF1u3Q4>. (๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๐),
๒๕๖๐.

Be2Two. 2557. “คุณทยา คุณณัฐพล ทิพย์สุวรรณ เล่านาทีเป่านกหวีดใส่คุณหญิง
พจมาน ๒๖/๐๒/๒๐๑๔.” [ไฟล์วิดีโอ]. เว็บไซต์ยูทูป. https://www.youtube.com/watch?v=31eEQt_HjJk. (๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๐), ๒๕๖๐.

BuddhaThailand. “เปิดใจ มือปืนป๊อปคอร์น การ์ด หลวงปู่พุทธะอิสระ (พระสุวิทย์)
วัดอ้อน้อย.” [ไฟล์วิดีโอ]. ในเว็บไซต์ยูทูป. <https://www.youtube.com/watch?v=yOonEesBcj0>. (๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๐), ๒๕๕๙.

